

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Capvt I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](#)

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM secundum Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

IB E R generationis Iesu Christi filii David, Filii Abraham. 2. Abramam genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob, Jacob autem genuit Iudam, & fratres eius. 3. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. 4. Aram autem genuit Amminadab. Amminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. 5. Salmon autem genuit Booz de Rabab. Booz autem genuit Obed. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. 6. David autem Rex genuit Salomon ex ea quæ fuit Vria. 7. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa. 8. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. 9. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. 10. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. 11. Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis. 12. Et post transmigrationem Babylonis: Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. 13. Zorobabel autem genuit Abiud. 14. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. 15. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. 16. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. 17. Iacob autem genuit Ioseph virum Marie, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. 18. Omnes itaque generationes ab Abramam usque ad David, generationes quatuordecim: & a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim. 19. Christi autem generatio sic erat: Cum esset despousata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero habens de Spiritu sancto. 20. Ioseph autem vir eius cum esset iustus & voluit eam traducere: voluit occulite dimittere eam. 21. Hac autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili David, noli timere a capite Mariam coniugem tuam: quod enim in canatum est, de Spiritu sancto est. 22. pariet autem filium: & vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. 23. Ecce virgo in vite totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem. 24. Exurgens autem Ioseph a somno, fecit sicut precepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam. 25. Ioseph non cognoscens eam donec penerit filium suum primogenitum: & vocavit nomen eius IESVM.

IN CAPVT PRIMVM

ARGVMEN TVM.

PRIMO capite describit Christi Genealogiam secundum carnem, ab Abrahamo usque ad Iosephum, qui pater eius putabatur. Deinde eiusdem redemptoris nativitatem in civitate David, ab Isaia propheta iam olim predictam, & Iosepho per Iosannum reuolatam. In Syriaca Ecclesia legitur a primo verso usque ad 18. à Dominica quæ nativitatem antecedit, קֶרְבָּן בְּשֵׁבָתְךָ יְהוָה, dehinc bechabba kedani aleda, Domini ea ante nativitatem, à versu 18. ad finem positus est titulus קֶרְבָּן יְהוָה גָּלִילָה Galenath dei Ioseph, relatione Ioseph. Cum vero tituli in Syro, non sint tam argumenta eorum quæ sequuntur, sed

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

A

Indicia

indicia ritus alicuius Ecclesiastici, ut Ieiunii, aut diei festi, apparer singulari cærimoniâ hanc reuelationem fuisse in illa Ecclesia solennem, & pro Euangeliô hunc textum legi solitum.

VERVS I.

Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham.

QVÆSTIO I.

Quod Matthei institutum fuerit in scribenda hisloria Euangelica?

S. i. Vniuersæ quidem Ecclesiæ, in suæ tamen gentis præcipue gratiam Euangeliū scripsiſſe Matthæum idq; vernacula Syrorum lingua ſupra docui. Exordio autem ſuo oſtendit, generationem Christi ſecundum carnem ſe ſuſcepitiſſe narrandam. Ut monet Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Euangeliū Chrītū cap. 1. Et ne plures auſtores nominandi

Matthei ſcopus, in hac genealogia Chrītū ſi genus oſtendit.

ſint, copia facit, omnes enim veteres, & recentiores conſentiantur. Idcirco enim vocat βιβλον της γενεωτικης libellum, quo nomina genealogia recenſentur. Vti Gen. 5. 1. Ζε Σεφερ, ille liber, ſeu Catalogus generationis Adam, ad cuius imitationem Euangeliū ſuum Matthæus expreſſit, niſi quod progenitorum Christi nomina Matthæus, posterorum Adami Moſes posuit, numerationem crebro apud Hebreos ſignificat. vt 2. Par. 2. 17. Literas etiam quacunque, & Epiftolas, vt 4. Reg. 5. 2. Reg. 5. 6. & 22. 13. Syrus textus habet קתָבָה Kethaba, quod generaliter omnem Scripturam ſignificat. Scriptū igitur Matthæus Christi incarnationem, ſecundum ſtriptem regiam, & pleraꝝ ſecundum praefitem hominum vitam eius facta, & dicta: vt Auguſtinus lib. 1. cap. 2. de conf. Euang. Qua quidem in re ſaluti Iudeorum apprime conſultum erat. Cum enim in omnium animis facta ciuiſ, ac dicta viuerent, cum Apoſtoli Christum magno animo prædicarent, ſermonem Domino conſtrumento ſequentiibus ſignis, manebat tamen in Iſraelitarum animis de eius genere dubitatio, quam callide Pharisei, veritatem in iniuſtitia detinentes, fouebant: quod enim Nazareti educatus eſſet, Meſſiam eſſe negabant, quem ex urbe Bethlehem, de genere

Necesse erat Regium Christi genitorem cognoscere.

Pharisei contra na- Pharisæi Davidis naſciturum Prophetarum oraculis prædi- contra na- & cum erat. Hinc Ioan. 1. 46. Nathanael quexit; AN- tales Christi zareth potest aliquid boniſſe? Primus viti docti ſcrupu- primum lus eſt, quia dicte uelle à Nazareth; & à Prophetarum excepunt, rum eiogius patra diſcrepare videretur. Nec aliſe Iudei Ioan. 7. 41. diſceptant. Quidam autem diſcent: Nūquid à Galilæa venit Christus? Nunquid Scriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de caſtello vbi erat Dauid, venit Christus? Nec modo populus, quem Pharisei & ſcribe male di- ceant appellant, Ioan. 7. 49. ſed priuicium etiam ſen- tenia erat. Adeo ut illo præiudicio Christum inaudiu- dum damnarent. Cum enim Nicodemus occulitus e- ius defenſor, & patronus negaret, incognita cauſa Christum damnum datur; Concilium, quaſi liquida cauſa eſſet, & notoria; omnibus Christi factis, dictisq; natales opponit. Reſponderunt, & dixerunt ei. Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide, quia à Galilæa Prophetā non ſurgit. Ioan. 7. 52. Cum igitur omnibus conſtarerit, Christum ex Bethlehem, & de domo Dauid naſciturum; omnes etiam certo ſcirent, in Galilæa edocatum: Hoc negocium Matthæus, & Lucas ſibi traſtantum ſuſcepient, vt ex familia Dauid oriundum ostenderent, & Dominum nobilitati ſuſtinent. Quod quidem illo tempore, ex tablinis, librisque, tum viuis testibus perſaſile factu erat. Mira ſane Doctorum vel negligentia, vel stupor, de tanti Prophetā natalibus non inquirere, ſed euorem ſuum perpetuo fouere.

S. 2. Hoc Euangeliſtæ exordio omnes illi, qui ve- ram eius humanam natuſatē carnemq; negarunt, probatiſſe refutantur. Inter alios id olim Valentinius docuit. Epiſtola humani- phan. hærc. 11. August. hærc. 11. Christum per Maria, & Iacobus Mag. vt canalem transiſſe. Et Apelles corpus ex elemētis thauri, aſſumpſiſſe. Alii veram carnem eius negarunt, ali commentitium Christum aſſertuerunt. Videndus Ter- tullianus de carne Christi. vbi illos, & Marciōnem, Saturninum, aliosque refutat. omnes illos, etiam fanēti Patres, hoc Matthæi elogio reuicerunt. Sie- nim filius Abraham eſt, ſi filius Dauid, ſi natuſus de Ma- ria Virgine; ſi hæc eſt ſeries generationis illius, quo- modo aut corpus non habet, aut aliunde, quam ab hi- ſe genitoribus habet? Eodem tuto aduelarios ferit Athanasius de incarnatione Christi. Sed exterminare Qui corpuſ cupiſſi robaſulum corporis, nego ſolerare patet, ſi deinceps homi- Chriſti no- nem appellari, qui ſteri potest, vt diuinas Scripturas legiſſe vi- gant, ſcri- deamini: cum Matthæuſ ſribat. Liber generationis Iesu Chriſti pueruſi filii Dauid, filii Abraham? Quin & ante illos Iren. lib. 18. aduersus hærces.

Eandem illam viam ingrediſſi fuſt, qui noſtro tem- pote, & Patrum, contra Schwenckfeldium, Mennone, Seruetum, Anabaptistas Monasterienses, aliosq; ſcri- plerunt. De quibus alibi commodior agendiratio.

S. 3. Maior etiam cura antiquis adhibita eft; ne Multi dum ſolam generationem humanam in Euangeliō le- humanam, incauti diuinitatem impugnat. Quæ quidem Chriſtige- opinio inter primos errores caput extulit, nam & Iu- nealogiam dei lapides tulerunt, vt iaceant in eum, quod ſe Deum dice- legunt, di- ret. Et præcipuum ultimi ſupplicii elogium edide- uitatem runt: Quod filium Dei ſe feciſſe. Secutus mox Ceri- negant, thus, vt Iren. lib. 1. cap. 25, qui Christum purum hominem; Ebion qui in cœlo crea- um aſſertuſ; alioque: quoſ contra Tercull. lib. de p̄ſcript. cap. 43. Monuit hoc Nouatianus adhuc preſbyter, adhuc in Ecclesiā militans. Eadem regula Veritatis docet nos, credere poſt Pa- Chriſtus trem etiam in Filium Dei Chriſtum Iesum Dominum Deum antequam noſtrum ſed Dei Filium, huic Dei, qui & vnuſ & ſolum eſt, con- de Virgin ditor ſcilicet rerum omnium, vt iam ſuperius expreſſum eſt, naſceretur. Hunc enim Iesum Chriſtum iterum dicam huic Filium, ſecundum & in veteri Teſtamento legimus eſſe reprobmiſum, & in novo per omnia Teſtamento animaduertimus exhibiſſum, omnium Sacra- men- torum umbras, & figuræ de praefentia corpora et veritati im- plenem. Hunc enim Abraha Filium, hunc Dauid, hunc non minuſ & vetera predi- & Euangeliſtæ teſtantur. Henc ipſa Genesiſ, quoniam dicit, Tibi dabo & ſemini tuo. Hunc quando luſtatum oſtendit hominem cum Iacob. Hunc quando dicit, Non deficit Princeps de Iudea, nego dax defenorib⁹ eius, donec veniatū cuipromiſſum eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Hunc Moysi, quoniam dicit, provide alium quem mittas. Hunc idem, quando eſtatur, Propheten vobis dicendo ſuſcitabit Deus ex fratrib⁹ vobis: eum quaſi me audite. Hunc quando dicit, Videlib⁹ ritam reſtrampendent nocte ac die, & non credi- te ei. Et deinde. Verumne ex hoc quod Dominum noſtrum Iesum Chriſtum Dei creatoris Filium in ſubſtantia veri corpo- ri exhibiſſum adferimus, alii hereti. iſi hoc loco hominem- tantum & ſolum defendantibus, atque video hominem illum nu- dum & ſolitariuſ probare cupiuntibus, aut manu dediſſe, aut loquenti materiali coniumentiſſe vidcamur, non ſic de ſu- ſtantia corporis ipſius exprimimus, vt ſolum iantum hominem illum eſſe dicamus; ſed ut diuinitate ſermonis in iipaſa concre- tione permixta, etiam Deum illum ſecundum Scripturas eſſe retenemus. Eſt enim periculum grande, Saluatorē generis hu- mani, totius Dominum & Principem mīcadi, cui a ſuo Patre omnia tradita ſunt. & cuncta confeſſa; per quem inſtituta ſunt in iuuen- tate, creatu- ſe tota, digeſta ſunt cuncta, auctorū omniū & temporum Regem, Angelorum omnium Principem, ante quen

quem nibil præter Patrem, hominem tantummodo dicere & autoritatem illi diuinam in his abnegare. Hæc enim contumelia hereticorum ad ipsum quoque Deum Patrem redundabit, si Deus Pater Filium Deum generare non potuit. Sed enim veritati, exigitas haricorum nulla praescriber. Nec quoniam in Christo aliquid non tenet, alterum vident, alterum non vident, eripitur nobis illud quod non vident, per illud quod vident. Quasi hominis enim in illo fragilitates considerant, quasi Dei virtutes non computant, infirmitatis carnis recolunt, potestes diuinitatis excludant.

§. 4. Vera igitur fides hominem constitutur, & Deum adorat. Diuinitatem ita probavit verbis Christus & operibus, ut qui elei erant ad vitam æternam credidit int, qui credere nolier. Int facti sunt inexcu-sabiles. Humanitas etiam, & Regium genus de radiis David, haec cognitum Iudeus fuit, ut nemo tempore mortis illius dubitarat. Vix totius populi ramos ferentes vocatur filius David. Nec quicquam vel apud præsidem, vel populum accusatores, de genere illius attulerunt, cum tamen ira fragibili arguento impulsa cum conuincere potuerit, fid probasset. Certum itaque era genit & familia. Nam si id dubium fuisset, Pharisei non modo excusari potuerint, sed etiam invicto argumento probassent, non esse Messiam.

§. 5. Leue est quod Faustus Manichæus obiicit, Liber generationis Iesu Christi filii David. Non ergo Liber Euangelii Iesu Christi, sed Liber generationis. Matthæus improbum iudicauit; Genealogiam dicere Euangelium. Quia vero Stella inducit, que confirmat Genesim melius vocari Genesidum. Cui respondet lib. 2. cap. 2. Augustinus, Generationem Christi ad Euangelium pertinente, ex Timoth. 2. 8. Ex semine David secundum Euangelium meum. Etis vero hunc nuncium omnium lætissimum. Quod si verba fabricari delectet, posse & Ioannis Euangelium ab eo vocari Verbidum, quia dicit: In principio erat verbum.

VERVS 5.

*Salmon autem genuit Booz
de Raab.*

QVÆSTIO I.

*An veteri Testamento consentiat Booz
generatio?*

§. 1. M *ysterium magnum, & mirum pignus di-*
uina misericordia. Ex vrbe perditissima,
tempaturus expeccato-
nus nasci minus malis, sed merceritern feruauit Deus. Fidelis ser-
mo & omni acceptione dignus, quod Iesus Christus venit in
mundum peccatores saluos facere. Nemo miretur, sed potius dicat, quod fateri Apostolus non erubuit: Quo-
rum primus ego sum. Nemo indigneretur Principem nobilissime tribus publicum sibi Scortum matrimonio iuxisse, cum Christum videat, in genealogia sua catenis præteritis tres impudicas mulieres potius iussisse. Non est hoc inquam mirum, sed mysterio plenum: venerat enim afflumere naturam humanam, naturam apostolicam, que se diabolō prostituerat. Gentium Ecclesiam collectus erat, cuius salus in hac meretrice figurabatur. Rahab in populum electum inulta, primario Duci nubit, inter matronas suis aletidas splen-didior incedit, nec quæstus corporis opprobrio est, tot liberas, Regum, & tandem Christi Domini mari. Augustinus in Psalm. 89. Memor ero, inquit, Raab. Quia ista est? Meretrix illa in Hiericho, Meretrix que suscepit nuncios, & a Adamo Conzen in Euan. Tom. I.

lia via eiecit, que presumpsit in promissione, qua timuit Deum, cui dictum est ut per fenestrā mitteret coccum, id est, ut in fronte haberet signum sanguinis Christi. Salvata est ibi, & Eccleiam genitum significauit. Vnde Dominus superbiens Pharisæos dixit: Amen dico vobis, publicani & meretrixes præcedunt vos in regnum celorum. Precedunt, quia viam faciunt. Impellunt credendo, & cedunt fidei, nec obfistere potest quisquam, quia qui viam faciunt, diripiunt illud.

§. 2. De hac ferie grauis est, & à multis proposita difficultas, quantum veteres, cum Abul. nisi adducit, cultas for- & dissolut. In temporum igitur calculo latet diffi-cunda sen-tula. Templum ædificatum est anno 480. egressus ètutis in ge-filiorum Israël ex Ægypto. Sunto ergo.

Ab exitu ad templum 480. nealogia
Hinc demendia aliquot anni ut nativitatis series in-
telligatur.

Ab exitu ad captam Jericho	40.
Ab oīru Duidis ad mortem eius	70.
Ab initio regni Salomonis ad templum	4.
Summa annorum	II 4.
Qua libiducta ex	480.
Superstunt anni	366.

Hoc tempus ispacium in Salmonem, Booz, Obed, Iesse distribuendum est. Dicendumque hoc vel simili modo rem habere. Salmonem 66. annos post capita letichunta genuisse Booz, illum deinde & alios centenarios genuisse filios. Et si vni quipiam dematur, alteri addendum esse. Hanc in sententiam multi convenient, nec magnopere mouet, quod extremæ senectuti fecunditatem tribuunt, cum Abraham annos centum quadraginta natus filios habuerit, nec causa fuerit ut non, & Iudicum quo multi longevi es-
se potuerint. Exempla multi vetera, & recentia adse- Longeuita-
ruat. Plinius lib. 7. natur. historiæ cap. 48. Quamvis tu comes
Romani quos memorat, non multum exceſſe: int an- secundus.
num centesimum. Atque ita in hac quidem causa dif-
ficultas nulla est, si numerus ille, de quo agimus, ve-
rū indice ut, verum quia de annis inter egressum &
templi initium disceptatur inter auctores, noua argu-
menta concu-runt. De annis enim inter exitum ex
Ægypto, & templi restorationem interpositis varia
est sententia. Pæcepto meus Nicolaus Serarius in 3.
Reg. c. 7. lectiones aut opiniones septendecim recet: Tandem coeludit à primo exitu ex Ægypto ad incho-
tam templi ædificationē annos esse 680. à quib. si de-
trahas 114. supererunt 566. inter hos diuidendi: mul- Anni ab exi-
to itaque maius spacium concedendum est illis, quos tu ad tem-
plicis Christi progenitoribus. Neque tamen video plurime vari-
e cut id fieri nequeat, si consideremus multos etiam computati-
post illos vixisse diutius. Tanto post Gorgias Leonti-
nus vegeta senectat fuit, & vt Cælius ait p. besciente,
cum annum 108. attigisset, causam ille reddebat: quod
voluptatis causa nihil vñquam egisset. Cur non igitur
& hi centum quinquaginta annos, aut plures vivere
non valeant? Natura fortis, sobria, pii, Dei adiutorio
defensi?

§. 3. Qui naturam ferre negant in æate tam adul-
ta secunditatem ad alia omnia se contiunt. Nam, Non sunt
vt Iosephum omittam, qui Boozum ad He. i tempora ali in Ge-
referit. Lyanus tres Boozos continuos ponit, atq; ita nealogiam
facile generationes explet. Alii quosdam volunt omis- Christi in-
fatos; vt Ochozias, Joas, Amasias postea omittuntur. Ve- serendi.
tum non videtur omnino dicendum plures interpo-
ni; non modo, quia, cum id aliunde non constet, te-
mtere affirmandum non est, sed etiam quia ex Libro
Ruth refutatur, cap. 4. 18. Ha sunt generationes Phares,
&c. Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz ge-
nuit Obed, Obed, genuit Iſai, Iſai genuit David. Valde au- Matthei Ge-
tem signanter i. Paral. 2. 11. Nahasson quoque genuit Sal- nealogiae
ne, de quo natus est Booz, Booz quoque genuit Obed, qui & veteri Scri-
p̄e genuit Iſai. Cum igitur tot testimonii constet illa ptura pro-
A 2 genera- batur.

generatio; eumque eadem difficultas sit in Libro Ruth & Parili pomenon, causa non est, cur in Mattheo nouam quæstionis solutionem pertamus. Cætera peti possunt, ex accuratissimo Scriptore Nicolac Serario in cap. 4. lib. Ruth.

VERSUS 7.

Salomon autem genuit Roboam.

QVÆSTIO I.

Quomodo Matthæus & Lucas conciliandi sint?

S. I. **N** Olim alterutris Euangelistæ textum mutari, aut ex Collegio sui verbis corrigi; maneat id, quod semper legit Ecclesia; quod erit in Iulianus aliquis obiecerunt. Itaque non veneranda antiquitatè est Liber Beze, sed improba impostura, quem in medium extrudit putida mercis infidus popula. Sed eius codicem audiamus. Sed hic, inquit, prætermis- sum nolum in expectatum quiddam, nempe in illo meo vene- rande sane veteris statu codice (cuius antea sepe memini) han- Genealogiam, sicut apud Matthæum descendente, sic hoc loco ascedendo, in tantu adiectu quo Matthæus in tesseradecadi- confit uendit preterierat ad Salomonem, nō ad Nathanem, catena sursum ad Adamū usq[ue] in uariatio[n]e deduci, hac videlicet serie: ¶
Iωσφ, § Iacob, § Mat̄thæus, § Eusebius, § Ia-
zepus, § Sadoc, § Eliakem, § Acrias, § Zorobabel, §
Salathiel, § Iesachias, § Iosaphat, § Eliaquem, § Ioseph,
§ Aquas, § Mavas, § Ezechias, § Achas, § Iosaphat, § Oseias,
§ Amasis, § Iudas, § Ochosis, § Ioseph, § Iosephat, §
Aoz, § Aelia, § Pococer, § Salomon. Quinam autem id si-
licet seruare, vel do- fuscum nefcio, cum recepta lectio, tum Syrius ipsius interpreta-
lo adiecta authoritate, tum Scriptorum omnium Sacrorum, (propterea
sunt illa de Mattheo cum Luca conciliando laborantium) consensu pla-
ne consermuntur: cui sane praedictum vulum afferre nec ve-
lim, nec ausim. Tantum dico, fieri potuisse, vt ipsi Euangeli-
iarum temporibus Iudai Genealogiam istam, quantum in ipsi-
fuit, depravarint, quasi fidem ceteris de Christo narrationibus
abrogatur: quæ fraus a plerisque non animaduersa, facile ob-
tinuerit. Sed utique sit, age recepta lectio salua & intacta
permanito. Lectorem tamen hoc relatum nolui.

Temerarii Nolim sane vel hac de cibitate Bezam, si enim est de anti-initium Euangeli Mathei, in quaestione grauissima qualediu- vel L. ce perfidia Iudeorum sit vitiatum, atque inde dubitare. duorum coniunctione tota Ecclesia borauit, ridentibus Iudeis sua fraude ranium laboris datum Christus an si non omnia, certe malorum Librorum fidei nutabat. Neque enim arduum fuerit Beza posteri codices obsequentes suis erroribus nancisci. Insigne sane exemplum, nos non esse de Scriptura certos, nisi docente Ecclesia. Quia enī aucto: itas Bezam du-

*Piza de pe-
bitantem confirmat; lectionem codicis vene-
ra lectione antiquitatis veram non esse, licet veteri Testamento
non nisi ab conseruentem; aliam à Iudeis non esse corruptam
Ecclesiacer. Que, inquam, ratio certum reddit, nisi consenserunt Li-
brotum, & eorum qui Libros nobis reliquerunt
Cui nos cum Augustino respondemus. lib. i. contr.
Cresconium Gram. cap. 33. Proinde quamus huius re-
cente de Scripturis Canonici, non proferatur exemplum, ea
rundem tamen Scripturarum, etiam in hac re nobis teneri
veritas cum hoc facimus, quod viuens explicat Ecclesie, qua-
spicat ut Scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam
sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit ob-
scinare huius questionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, qua-
sine ambiguitate sancta Scriptura demonstrat. Si igitur ob-
scina questio est: vita vera fit apud Lucam lectione, va-
nitateibus venerande antiquitatis codicibus, & per
Iudeos falli metuis, Ecclesie scrinia inspice, qua ut et*

omnis veritatis fida custos, ita etiam diplomatum, & instrumentorum, quibus veritas ipsa continetur, certissima conservatrix, & indicatrix.

S. 2. Diueritas itaque narrationum licet multiplex sit, vnicata tamen est, in qua concilianda elaboramus. Nempe quod Matthaeus Salomonem & filium Roboamum, Lucas vero Nathanem collocet. Vnde Christus Iudeis posterioribus, & Gentilibus occasio fuit Euangelia fugillandi, Christianis defendendi, mihi placet ea quæ est apud Eusebium lib. 1. cap. 7. & Niceturphorum lib. 1. cap. 9. Cum enim Christianorum quisque suo martyre aliquid meditatus fuerit, ut referat Eusebii, & Nicetophorus testetur integros Libros scriptos esse à viis claris; inualuit tamen sententia Africani Epistol. ad Aristidem, quæ ab vro que auctore describitur. Quoniam, inquit, generum & familiarium nominina inter Israëlias, aut natura, aut legem numerari solent: naturæ natura, cum proles ex germano pareat, semine orta succedit: lege recens, lege autem, cum alter filium in nomen procreat fratris sui, qui sensuræ absque Liberis excesseris è vita, (nam quia nondum certa & indubitate resurrectionis spes eorum animis penitus insidebat, idcirco futuram resurrectionem promissi onem in hac mortali & caduca resurrectione specie imitatione quadam adumbrarunt, quo nomen, etiæ, qui vitam cum morte commutauerat, non prorsus ex omni memoria deleretur) & quoniam etiam illorum qui in ista genealogia introducuntur, aliis vere & ingenuis successerunt, ut Filiis Patri: aliis ab aliis procreati, aliorum nonque adepti sunt: idcirco virorumque sit mentis, & illorum qui vere generunt, & horum, qui quodammodo eos engenuisse dicuntur: & ob eam causam neutrum ex Euangelio est ementitur, cum alterum naturam, alterum legem perciperent. Genera enim, tum quæ à Salomone; tum quæ à Nathan ducta idem libunt, in sobole suscitanda pro his qui Liberis sarcerunt (quod si diuersum secundum secundum nuptiis & renovatione seminis sit) ita consuntrum parentur, ut non possit esse, ut dicitur, in diversis.

duntur, ut non sine causa iudicem Liberi inter dum diuersorum tum.
Patrum putantur: tum horum qui opinione, tum illorum qui
vere Patres extiterunt, ut vtrique genealogia declaratio, re ipsa & proprie
vera cum sit, liceat varia quidem &
diversa, accurata tamen & exquisita ratione gradatim desci-
dat. Verum ut, quod oratione proposueram, planius fiat &
aperius, ipsam generum & familiarium seriem persequar. A
Dauide per Salomonem dum Matthaeus generationes numerat,
tertius à fine reperitur Matthan, qui genuit Iacob, Patrem Io-
seph. A Nathan autem per Dauid, ut Lucas numerat, simili-
ter tertius à fine inveniatur Melchi: cuius filius erat Heli, Pa-
ter Ioseph. Ioseph enim filius fuit Heli, qui ex Melchi prognos-
tus fuerat. Cum igitur Ioseph nobis sit propositus, quem inue-
stigemus: explicandum videtur, quo pacto & Iacob & Heli eius frat-
rum genus, alter ex Salomone, alter ex Nathan deducens, ut Iacob.
per quem illius Pater esse dicatur. Ac primam, quaratione isti
duo Iacob & Heli probentur fratres fuisse: deinde, quomodo i-
florum Patres Matthan & Melchi (qui diuerso orti sunt gene-
re) a Ioseph ostendantur. Sic igitur res se habet. Matthan
& Melchi vice sūm eadem duxerunt vxorem, & fratres ex e-
dem eterno progeneruntur: cum lex minime obflaret quo minus
vidua, vel libello repudi dimissa, vel viri morte vincula ma-
trimonii soluta, alteri rubet. Ab Ezechia quidem (hoc enim
nominis fuisse mulier illa traditur,) primus Matthan, qui à
Salomone disciebat genus, suscepit Iacob. Ac simulatque Mat-
than evita migravit, Melchi, originem generis sui ad Ma-
than usque referens (cum ex eadem quidem tribu, sed ex diuer-
so genere ortus esset), istam, ut supra diximus viduam duxit uxorem:
ex qua filium Heli procreauit. Ita factum est, ut Iacob
& Heli ex diuersis genibus satos, veterinos quidem fratres re-
periatur. Quorum alter, nomine Iacob, ubi frater ipsius Heli
absque prole occupuerat, uxorem eius in matrimonium assu-
mens, ex illa Ioseph, & natura & ratione sibi filium tertium
produxit. Quapropter scriptum est: Iacob genuit Ioseph, qui
secundum legem filius erat Heli. Nam cum Iacob frater esset
illius, ei semina suscitauit. Quocirca neque hac, qua deo apud
Mattheum Evangelistam inveniatur genealogia, Iacob genuit Ie-

seph: neque rursum illa, qua apud Lucam est, Iesus qui, ut putabatur, nam hoc etiam additum filius fuit Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi, inanis irritaque existimari debet. Atque ista generandi ratio, qua ex lege duxta est, non poterat significantius, aut magis proprie exprimi. Idcirco istud vocabulum, Genit., in tali Liberorum procreandorum ratione, dum familias ad Adam vque, qui à Deo creatus est, gradatam ascendendo repetit, ad finem usque Silento omnino præ traditionis terret. Neque certe hoc à nobis sine causa & ratione probabile Euangelista li, neque nostro ingenio subito iam & ex tempore excogitatum conciliari est. Nam qui Servatori nostro secundum carnem cognati sunt, vel stirpis sue insigniter illustranda, vel historia simpliciter docenda studio industi, etiam ista nobis vere trahunt.

Hinc apparet Fausti Manichæi immanis impudenteria, qui se offendit, ait, duorum Euangelistarum dissensione, Luca & Matthæi, cum vero nec sit uter mentiretur, ad Marcum & Ioannem se contulisse. Cui Augustinus lib. 3. contra Faustum respondet. Si diligenter quæc. e quam temere damnare maluerit, inuentum fuisse, nisi magnum aliquid lateret, fieri non posse ut tota orbe tanta Euangelio auctoritas traheretur. Deinde responderet. A duobus patribus, duos auos, atuos, proauos esse non mirum, nec contrarium esse.

Patrem autem visitatissime dici, non tantum à quo quis genitus est, sed etiam à quo adoptatus.

Imo feminas olim adoptasse filios, vt Saram, Genes. 16. & Liam Genes. 30. & filiam Pharaonis Exod. 2. Adoptione quoque nos Dei filios esse. Itaque non opus fuisse ad alios se conferre, non enim amate sanctos suos electores, si sint sacerdotum scriptores.

Sed mirantur tamen nonnulli, cur non omnem dubitandi causam præciderit Matthæus, & calumniandi; quod nominans illis regibus facere poterat. Verum quæc. pari ratio petet, cur tot Sacrae Scripturæ præfelicis tam difficultia intellectu occurrant? Quæstio enim communis est, alio loco perpendenda. Interim vt non ex alienum à confutidine Sacrum lirum quoddam in Genealogiis præteriri, imo & in publicis cibis, ita diuersi parentes diue: sa causâ vni ibiununt. Deuteronom. 32. in benedictione omittitur tribus Simeon, omnes causam que: unt, solus Moses nouit. Admirabilis est quod Esdras Libro 1. 7. 1. sciam originem recentem quodam omittit, nec causam patet. Nam vt breuitatis causa factum dicamus, id saue à confutidine abhorret, cum maximi momenti esset ad posteros integrum summorum sacerdotum Genealogiam ostendere & tueri. At ipse Esdras sex omittit, qd. Paralip. 6. 3. recensentur, vt vitumque locum considerant claram euaderet. In Esdra hic orto est. Esdras, Sarai, Azarias, Helcias, Sellum, Sadoc, Achitob, Amarias, Azanas, Maraioth, Zacheias, Ozi, Bocci, Abiue, Phinees, Eleazar, Agnon. In Chronicis Régum cotitra ius ordo est. I. Paralip. 6. 3. Aaron, Eleazar, Phiness, Abisus, Bocci, Ozi, Zaraia, Maraioth, Amarias, Achitob, Sadoc, Achimaas, Azarias, Iohanan, Azarias, Amarias, Achitob, Sadoc, Sellum, Helcias, Azarias, Sarai, Esdras. In Esdra septemdecim: in 1. Par. viginti tres inveniuntur. Vbi omnia moueri contra Esdram possunt, quæ hic contra Matthæum.

§. 3. Hacratione igitur optime sibi historiam contulare in confessio est: Visitatum quippe eundem filium vni legalem, alteri naturalem esse. In eadem hac serie Obed est filius Booz naturalis, lege tamen & censu illius propinquai Mahalonis, cui semen suscitavit Boozus. Hac sententia est Augustinus lib. 2. quæst. Euangelicar. cap. 5. & de cont. in Euangelist. t. I. bro. 2. cap. 2. & veritatis mar-

tyr Justinus, quæstio. 6. ad Orthodoxos. Damascen. libro 4. cap. 23. Ambrosius, Theophylactus, Euthymius in 3. Lucae.

Potro lex illa non inter fratres modo proprio dictos, sed cognatos quoque seruabatur, vt si propria quior additionem hereditatis cum matrimonio abnueret, proximus succederet: vt clarum est ex historia Ruth.

§. 4. Cum igitur constet ab uno Euangelistarum naturalem generationem, ab alio ciuilem seu ex lege Mosis adoptitam recenseri, nondum tamen conuenit inter expositores: an Ioseph vir Mariæ sit Ioseph filius cobi filius naturali, Heli legalis, an ē contratio. Vt Iacobinus que enim sententia sunt auctores, verum plures, turatis, & prestantiores in Matthæo, naturæ; in Luca legis Heli legalis, rationem habitam assertunt. Et sane id omnino tenendum est, cum illi quos ex Scriptura nouimus omnes sint si p̄ precedentiū veri, non adoptiū: quare causa non est, vt de aliis, qui priuati vixerunt, id eoque in obscuro est genus eorum, aliter existimus, p̄t̄ m̄ cum in omnibus eadem loquendi forma Matheus vtratur, genuisse enim dicit; quo verbo consulto Lucas abstinet. Deinde ex i. quæstibus id facile ostendetur. Iuliano igitur & Iudeis in primis calumniantibus ex hisce facile responderetur. Et saua Ecclesiæ nota erat Genealogia Christi.

In primo Euangeli exhorto, viuentibus Apostolis, & Domini nostri cognatis nulla mora difficultas videtur, sed cum iam seniores eorum mortui fuissent. Doceri namque omnia ista etiam ex priuatis tablinis potuerunt, quamvis publica Herodes incidia Istræ nobilitatis, & pudore sua stirpis exussserit. Priuatim sane originis sua custodes, & calculatores erat diligenter. Quod ea in re ius sacerdotii, tribus & hereditatis vetteretur, in domo Dauidis etiam, & familia Messias nasciturus cederetur. Erahit vero principibus pariter populoque notissima. Post Genealogia multo maior cura fuit, ambitione post Esdræ tempora, postquam ignoratio familie dannosa, & contumeliosa fuit. In Esdræ 2. 59. Et si qui ascenderant de Telma, & Thelharja, Generis ob Chelub, & Adon, & Emer. Et non potuerunt indicare seruandi domum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israel studiofisi essent.

Alii eodem loco, cum non inuenissent literas natalityas eius, suis de Sacerdotio. Quasierunt, inquit, Scripturam Genealogia sue, & non inuenierunt. Admiranda sane diligentia, in tantis cladibus, in totius patriæ vastatione, & feruitute omnium, populum Dei ingenuitatis sua, & generis testimonia seruasse, exegisse. Nec dubium est, quin in familia Dauidis ea vel præcipua cura extiterit, tum quia regia tun quia Messia ex se nascituri expectatione gloriarabatur. Totius autem Ecclesiae publice intererat, Danidis stirpem certam esse, ne Christus in certo genere naceretur; cum ergo perditis opibus, culuerat origines, & libertate in Babylonem ducerentur, voluit Deus mniā da- tatem publico Ecclesiae testimonio asseri, ne quicquam dubitationis oriretur. Hinc factum, vt quamvis initio Galilæum Pharisei esse criminarentur, possea tamen manifestissima veritatis luce confusi, ab ea accusatione destiterint. Cum, vt supra ostendi, solo defectu natalium sufficientissime conuince re imposturam Dominum licuisset. Quomodo deinde, cum omnia eximarent, non in hæc inquisuerunt? Mox à resurrectione multa turbas sacerdotum obediebat Euangelio, Scripturas scrutabatur, nec dubium, quin inter omnes prima quæsto fuerit; An Christus Euangelista ex familia Dauid? Docebatur id census Augustini & Iuliani, docebatur omnes qui ex stirpe Dauidis. Ita tunc non nec ignoratione falli, nec malitia Euanglistæ poruerunt.

potuerunt; quod Porphyrius suspicitus est. In publico enim res agebatur, ut nec ignoracioni, nec malitiae locus esse potuerit. Et sanedocet hoc ipsum acclamations: *O filia David, & Matth. 9.27. Misericordis filii David. Sic 15. 22. Marc. 10. 47. Iean. 18. 38.* Adeo ut Chrysostomus monerat, *Lucam aliquid amplius docere vell.* Ad dignitatem porro Messiae erat, duplicitum ad regiam progenie in pertinere, ortus, & legis, ut qui ipse naturalis Dei Filius, nos in se adoptando Patri offerret.

In Matthaeo & Luca non esse tantum diversa nomina. §. 5. Cauenda multorum est indiligentia, qui vt facile rem componant, binomios esse Christi progenitores affirmant, d' uersis itaque vocibus eosdem homines ab Evangelistis positos. Olim apud Nazianzenum nonnulli illa fenserunt, & nunc ea sententia non cuet defensoribus; imprudentissime eam fecutus est Melanchthon in hunc locum, quem idcirco adscribam, vt exemplat eorum videat lector in illis, qui soli sola Scriptura vii se iactant. Succedit autem, inquit, Octobrio 1620, natus ex stirpe Nathan. Et paulo post: Vir non personarum, sed nominum fuit discriminata tantum, & duplicitas suis nominis Philo testatur. Primus ex posteritate Nathan rex Iosias fui, hic Luce & Philoni Simeon dicitur. Amarias Leui dicitur. Ozias Mattha. Iotham Ioram. Achaz Heliczer. Ezechia Iesu. Manasses Her. Aman Helmadam. Iofas Cosam. Iosachaz Addi (quoniam de hoc dubitamus, neq; sane probè videtur quadratus) Ieboiakim Melchi dicitur Luce, Iechnias Neri. Post hos sequuntur Salathiel & Zorobabel. Et paulo post. Post Zorobabelem nominantur à Philon Rhesa, Ioanna, Iuda, quorum & Luceas mentionem facit, quibus quomodo cum Mattheo conueniat, ignoro. Nam dereliquis possum Zorobabelem nihil compertum habeo. Opinor autem diversis nominibus alicubi eosdem à Mattheo recensiri, & Luca alicubi.

Itaque tam post Zorobabel nonnullorum, quae
ante eum omnium puras diuersa tantum nomina
Homines sedem. Quamvis de posterioribus dubi-
tat. Sed profecto sua illa falsa, penitus Scriptura
contraia. Iom non esse ex Nathane oriundum post-
ea probabo, nunc Melanchthonis *ouðváñ* exami-
no. Regum nomina sunt Salomon, Roboam, A-
bias, Asa, Iosaphat, Ioram, Ochozias, Iosas, Amasias,
Ozias, Ioatham, Achaz, Ezechias, Manasses, Amon,
Iohannes, Iocaim, Ie-honias, i.e. Libri Regum. Mattheus
omnium sit Ochoziam, Iom, Amasias. Ex octodecim
retulit quatuordecim, nam Ichonias videatur esse
Iocaim. Melanchthoni Iosas estille, qui apud Lucam
Simeon dicitur, deinde nomina pro arbitrio iungit.
Melanch- quia vero pluia apud Lucam sunt, quam in Libri Re-

Melanchthon sciens genealogia corrupta, deinde agnoscere propter longum
qua vero plus apud Lucam sunt, quam in Libri Regum, ipse inter Iosiam & Ioa-
chaz, quod ipse quadrat non putat, & merito, loachaz enim frater fuit Ioa-
cimi, tunc menses regnauit, & cap-
tivus ductus est in Aegyptum, nec ex eius progenie
natus est Dominus. Deinde cum toties reges illi no-
minentur, nunquam mentio horum, qua sunt apud
Lucam, nominum habetur. Nec enim apud interpre-
tes, aut Iudeos illa mentio. Quis vero existimat
Lucam cum vellat Genealogiam Domini texere, vt o-
mnibus manifesta fieret, nomina vespurante voluisse
qua non squami in Scriptura vete: i exstabant? Vers. 9.

Lucas no- Ezechiam vocasse Iesu, Iosiam Cosan, cum suis nominibus reges illi clarissimi essent: Nonne illa nominis minibus i- va istatem potius opinio sequetur, non esse eum de natum Christum? Quod eo mirabiliter viderit debet, quod à Nathane viquead Adamum progressus notis viritur nominibus, cur ergo sequentes reges & stirpe Nā han, vt ipse arbitratur, suis nominibus qui bus in Scriptura noti sunt praenaret? Quod si nominis que apud Lucam inueniuntur, nota erant e Libris Iudeorum, cur diversitatem, & repugnantiam Euange lis obiciunt?

Alterum quod in Malanchthonem legitur multo est absurdius. Ignorare se de ilius, qui Zorobabelum sequuntur, futetur. Opinatur tamen diuersis nominibus eodem aliquibi à Marchæo recenseri, aliquid à Luca. Quod fieri non potest, cum apud Lucã sint nouem decim post Zorobabelum, apud Matthæum undecim, diuersi figuratur fuere, nisi initio idem aliqui, quod tamen dicti non posse est; Si enim primos eodem statuimus, non erit in sequentibus expedita Genealogia ratiō. Tempus enim natum hatis deerit,

VERSUS 8.

Ioram autem genuit Oziam.

QVÆSTIO I.

*Cur tres Reges, Ochoziam, Ioam, Amasiam,
Matthaus omisit?*

S. I. **I**udiciorum et iuris, & Athei causas blasphemias
habuerunt. Cum enim 4. Reg. 8. 24. & 11. 2.
& 12. 24. & 14. 21. & 1. Paral. 3. 11. Regum illorum no-
mina gesta legantur, infidi esse historicai sunt, o-
misus. Nec audiendi illi, qui apud Abul q. 17. erro-
rem librariorum existimant, cum omnia omnium lin-
guarum exemplaria concubant, & Matthæus ipse
excludat, quatuordecim generationes duntaxat se ad
feire professus. Denique cum Patres omnes, inter-
pretesq; in causa omissionis in daganda laborent, in-
dicio est nullum ex illis alter legisse, aut alter legen-
dum iudicasse. Multo vanius Wolffgangus Muscu-
lus hoc loco. Fieri potest ut factum sit per incuriam
interpretis, qui à Ioram lectione delapsus sit ad Ho-
siam: vel certe pro Ochosia legit Hosiā, & ab illo
prolapsus sit ad loatham, similitudine nominum O-
chosia & Hosia seductus. Hic Ozias primum quod
rectum erat faciebat: postquam vero corroboratus Non est en-
fuit in regno eleutani est coreus in interitum suum, ror inter-
& neglexit Dominum Deum suum: ingressusque presbiter,
templum Domini, adolere voluit incensum super al-
tare thymiamatis, ob quam rem lepra percutitus est à
Domino. Nolebat enim sacerdoti Azatiæ dehor-
tantia ab hoc capto acquiescere: insuper & vktionem
minabatur.

Nu lo modo fieri id potest, nisi magna negligencia, ut tres Reges continuos, tam diuersorum nomina, addo & factis notissimos, quamvis improbos, omitteret. Quod si tantam interpretari olsentiam feme I am grand
admittere de creuiimus, de nosti Testamento possefso- error falem
ne actum est, aut minimam malum censetur, si v. derogaret
num Matthaei Euangelium è canone reuiciatur, quod novo Test. tamen ne faciat Illyricus, Hebraicè scriptum esse ne- menu,
gauit. Constituta igitur lectio, de causa cur illos o-
miserit Matthæus in quirendum est.

§. 2. Cur omise. it tres Reges causam adferat Abu-
lenfis, vt conficeret Tesseradeades, alias enim He-
pridecadem futuram fuisse. Non tamen in nume-
ris tantum myste. ium inneniri puto, vt Genealogia Numeris
eorum solum causa interumpatur, nisi a ea causa illa causa
legitima adferatur. Quanquam autem septenarius non est in-
facer habetur, non tamen si. id. in extimationis serratio
est, etiam apud scrupulosissimos calium, septena- genealogie
rius duplicatus. Atque, reverum facere, qui nume- facta-
ros per omnia mysticis erubentur Pythagore quam
Euangelio p. opione sunt. Numeri vim ille maximam
arbitrabatur; hinc duo principia posivit & dicit: Pythagorus
dixisse, ynitatem definitam, inde finitam dualitatem numerorum
tem statuebat. Ab hac malorum, ab illa bonorum ini- curiosum
cium esse. Hinc origo Manichaei, Gnosticorumque.
Itaq; si rancra mysterium in numeris erat, ut quatinus
decim

decim generationes recentaret Matthæus, ne numerum factum excederet, cur non potius id Deus voluit, ut reliqua tantum quatuor decim essent, ut numeri istius auctoritatis a nascientibus fitmaretur? atque ita ab Evangelista linea aduersariorum apprehensione commendetaret?

§. 3. Memoriam eorum, ob insignem improbitatem, damnatam multi referunt. E contrario alii affumant, Salomonem, Roboamum, Ioram, Achaz, Massiem, Ammonem, Ichoniam detinor et fusile. An inter omnes teterim fuisse, ad illius tribunal pertinet, qui scrutatur corda & renes. Non tamen defunct coniecur, quæ ostendant malorum pessimos fuisse. Nam quib[us] s[unt] detinores habiti sunt, vel peccitantiam erunt, ut Salomon, Roboam, Manasses, Ichonias, ille qui in capititate fuit. Iacim enim & Achaz peccati entam effigie non leguntur. Qui quamvis insigniter improbi fuerint, non tamen prophetas, & religiose perfecuti sunt. De Iachaz, qui & Ochozias,

Hi trias p[ro]p[ter] nem petruti sunt. De Joachim, quod Celsus 3.
et Azarias dicitur est, sicut contat ex 2. Par. 2.2.3. Sed &
ipse ingressus est per vias domini Achab. Vix autem erant, ut non
modi essent idololatrie, sed etiam fidelium sanguinem funde-
rent. H[oc] ne monet se pura; mater eius impulit eum ut
impie ageret. Era illa idolis dedita, infesta Dei seruis,
cruenta, Athalia scilicet. Fecit igitur malum in conspectu
Domini, sicut dominus Achab. ipse enim fuerunt consiliarii post
mortem patris sui in interitum eius, ambulantque in consilio
orum. Si licet Baaliti colendo, prophetas occiden-
do. Id imitatus est Iosias in Zacharia. 2. Par. 2.4.21. &c
Amatas 2. Par. 2.5.16. contra prophetam ad se missum.
Non est igitur facile eorum rei sciendi opinio, qui re-
fectos affirmant propter impietatem; cum enim non
modo improbus fuerint moribus, verum post fidem
ace p[re]t[er]missam, cognitamque veritatem desciuerint, reli-
gionem persecuti sint, prophetas occiderint: non est
minim, si in Messia genealogia non ponantur, qui
Messiam omni modo ex atutis subditorum delere
sunt conati. Amatas quidem sanguinem non fudit,
sed tamen mortis metu prophetam monentem inhila-
be e conatus est.

§. 4. Maldonatus ideo om̄is filios ait, quia ex Achab
dūtar, quis nati; dominum enim Achab morti destinatam in qua-
tre domo
naturabilis. Ioram accepit uxorem filiam A-
chab. 4. Reg. 8. 18. Ea causa Iehu occidit Ochiam
4. Reg. 9. 27. Athalia illa fuit, sed filia Amri dicitur,
quia neptis ex filio eius Achab, cuius nomen ob im-
probita in eius tactetur. Achab igitur capite minu-
tus, & eius posteritas, quasi ciuiliter mortui, in hac
generatione omittuntur. Porro minus quamvis necesse
non sit de factis intelligere, neque enim Iehu filias
Achabi occidisse legitur, tamen ex consortio impia-
domini, qui proximo eam gradu contigeunt, eodem
quasi igne ambusti sunt, tres illi reges imitatores do-
minus Achabianæ, ut quasi interfuerat posteri tamen manerent, ob
promissionem domini Davidicæ factam. alioqui o-
mnes illi reges vita cum Athalia morte cruenta ad in-
fers descendenter, Ochozias à Iehu interceptus,
Iosas, & Amalias conspiratione suorum. Noxiorum
itaque sanguine effusso, ceteri sunt in integrum rest-
tuti.

Ex quibus hunc in modum concludo. Tres reges
non omissos ignorariōne, cum notissimi inter paucos
fuerint. Nec dolo male, cum nihil id iuare causam
^{Nec falso}, niam, ne Euangēlista potuerit. Imo cibis pluviis omnibus
malitias sed
^{Magni de}lectum sine villa contulerat nota itibus. Cau-
sam inquit: Spiritū sancto iustam, quam itis nobis igno-
tam, iussile. Viderit enim eam, quic p̄ oxime ex do-
nō Ahab, domo idolatriæ, & domo sanguinis,
id quoque diris & apathet deuora, ipsi tantorum sec-

Jerum imitatores, & religionis persecutores, nati sunt. Si enim Moes tribum Simeonis, Esdras vero ex sua progenie Senbs omisit, quos liber i. Paral. recenset, nec tamen idcirco libro. um veteris testamenti auctoritas tollitur, non est ratio cur in Matthaeum adeo sint iniqui, qui pauciores, notiores, maiores de cœla omisi. Vide supra v. 7.

*An in Ochozia progenies Salomonis desc-
cerit?*

§. 1. Sunt qui Ochoziam, qui Iochaz, &c. 2. Par. Iudei Salo-
22. 6. Azarias quoque vocatur, velint vltimum esse e mons stir-
pe Salomonis; Ioam e Nathane fratre Salomonis pem in O-
rium. Iudeorum hoc commentum fuit, Davidis te-
chozia de-
stamento canut esse, vt minimus regno succes-
sor, & eius stipe deficiente proximi Nathanis fami-
lia in regnum vocaretur. Auxit hoc commentum An-
nus Viterbiensis in Breuifario suo: Ochoziam sine
herede mortuum, huic Ioam successisse. Ea de causa
Nathanem dictum Achifar frater meus prin-
ceps, quod regnum illi quoque destinatum esset. Hoc
vt probabile sequuntur nonnulli Ca holici, vt certum
plerique Nouatorum. Mihi tamen ista scriptura re-
pugnat evidetur.

Primo quidem Ochoziam esse filium Ioram regis Ochozia
Iuda nulla est controve: sia. 4.Reg. 8.25, id affirmatur, filius est Io-
v. & v. 26, mater eius dicitur Athala: filia Amri. Deinde ramii.
2.Pat. 22. Constitutus rex filius Ioram Ochozias, filius mi-
nimi s. quia fratres eius Russo Arabicò pereant.

Ioas etiam filius fuit Och. zia; ita enim clare, mul-
tisque locis dicitur filius regis, ill. que circumstanti's, Ochozia.
vt non nisi de pro. rito filio illa intelligi possint. Sub-
duetus est Ioas 4. R. g. 11.1. Athalia vero mater Ochozia,
videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne se-
men regium, Tollens autem los ab a, filia regis loram sacerdotem O-
chozia, Ioas filium Ochozia, furta est eum de medio filiorum
regis, qui interficiebantur. & abscondit eum. Hic omnia o-
stendunt, Ochozia filium esse loam. Nam Athalia
semen regium occisura, infidiabatur & Ioas; ille igitur
semen regium erat, cum vero puer esset anni viii,
non potuit esse; nisi ex Ochozia: aut sane filius illius.
Erat ergo filius eius cuius dicitur esse filius, Ochozia
scilicet. Deinde subdicitur in medio filiorum regis, qui in-
terficiebantur, nonne indicatur & ipsum esse filium
regis? aut si non erat filius regis, cur eum sanguinaria ad
mortem quererat? Quomodo filius regis, si ex Da-
uid per Nathan ad regnum genus pertinebat? Nec Ios non c-
adoptione filius regis erat, cur enim puérum adopta-
rat adopti-
ret Ochozias, cum tot filios haberet, nulla causa erat. iux.

Filium vere proprie*tum* dictum esse ostendit scriptura, 4. Reg. 11. 4. & v. 12. Ostendit i*usta*da filium regis. Cuius regis? Non Danidis, sed Ochoz*æ*; nam si Danidis ex Natane aliquem faceret regem volueret, virum aliquem fortem elegisset, qui tuerise, & punire, Athalamique occidere potuisset. Sic paulo post: *produxitque filium regis.* Sic 2. Patalip. 23. 3. Ecce filius regis regnabit. Non ergo tur de aliis, qui supererant ex familia David, sed de proximi regis filio loquuntur. Quod si vera ratione seposito praedictio*cā*usa definita est. Id fieri potest ex 1. Par. 2. Vbi describitur genus Davidicum per Salomonem: non esse autem eam descriptiōnem per infestiones in familiam, aut adoptiones factam ex eo constat, quod naturalem generis posteritatem enumerat scriptura; ideo enim, & matres crebro nominat, & locum ubi natu*sunt*, at ibi eodem modo loquitur filius Ochoz*æ*, sicut Roboam Salomonis. Postquam enim uxores David s. filiosque distinxit, dixisseque: Bethsabee quatuor filios fuisse, naturalem Simmaan, Sobabum, Nathanem, & Salomonem, progeniem pergit recensere per originem Salomonis, Nathanis et recenser.

Filius regis
occultari
potuit.

mittit; quomodo vero illa est linea Salomonis, si ex Salomone soli sunt Roboam, Abias, Asa, Iosaphath, Ioram, Ochozias, cæteri de Nathane? Hinc factum, ut Iun. Tremell. alii, hos vere ex semine Salomonis esse assertant i. Paralip. 3. in vers. 17. & Sedeciam faciunt regem ex Salomone vñitimum.

§. 2. Calinus Ioam filium Ochozia negat, quia putat eum oculata non potuisse. Qua quidem in re non modo diuinam potentiam, in suis conferuandis mirabilem, ipse mal gne restitutus; sed in rebus humanis etiam precipitiudino fertur. Cur enim in tantâ stâge filia regis, vxor Pontificis, non posset furenti infantem subducere? non miseratione, non fauore, non pecunia crudelitatis fœmineæ administratos fletere? Non enim maius ingenium ambitioni ad lendendum, quam caritati, & pietati ad conseruandum est. Latere ergo puer regius diuina prouidentia, famulante humana industria, potuit. Aut si loas late non potuit, quomodo alius regni haec eodem ardore quæsitus subduci, & in cubiculum deduci, & abscondi potuit? Tam facilis est regio puer, subducto pompa obsequio, latebra, quam illi qui in spem regni educatur. Quod si quipiam hac in admirabile est, id est in coronatione Ioz, summaque loiadæ prudenter, qui vocatis sacerdotibus, & Leuitis, adeoque centurionibus, regis filium ostendit, tanto omnium silentio, tanto Athalia odio, vt ipsa non nisi ex clamore plaudentium insidias suspicatur.

Ania re-
gnandi cau-
sa nepotes
occidit.

At cum Athalia mater esset Ochozia, non videatur nepotes occisura fuisse? Hac qui obicitunt, videant, quid Spiritus sancto respondant. Qui ait, eam occidisse omne semen regium, imo & filios regis. Ideo enim non erat spes, vt quispiam de fœti pe Ochozia regnaret, vi est 2. Paralip. 22. 9. Fili regis, Ochozia filii erant, nepotes Athaliae, quos aut illa Phœnicia Medea regnandi causa concidit. Athaliæ cum audis, simul in mente, dominus Achab, Isobel prophetarum interfætrix, venefica; nec miris naturæ leges à talibus monstris violatae: Infamem plane fœminam nobis scriptura propulsit.

VERSUS II.

Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius.

QVÆSTIO I.

An hoc loco recte generatio Iechonie descri-
batur?

Difficilis lo-
cus in Ge-
nealogia
Iechonie.

Iechonias
hoc loco est
Ioaçim.

¶ Nec nouos interpositos accuratissime hunc locum expedit Maldonatus; plures enim habet difficultates. Nam primo deest vnu Tefleradecadi, Secundo Iosias, Ioaçim; non Iochin genitus. Tertio ante, non in transmigratione. Hæc omnis Porphyrius, aliquis Euangeli hostes obiectere, & Patres varie respondent, ut solet fieri in re difficulti, vbi responsio quæcumque vera, aut probabilis, facile oppugnatur.

§. 1. Mibi primo certum est, illum quem genuit Iosias, quique vocatur a Martiano Iechonias esse eum, qui vocatur 4. Reg. 23. 34. Ioaçim, quod nomen illi Pharaon, cuius regem crearet, imposuit; ante enim vocabatur Eliacim. vocavit igitur אַיָּזְרָם pro אַיָּזְרָקִים pro Eliazim, vbinotabis, i consonantem in hebreo est. S. præfigina vocant יְהוֹצֵא. Ratio mea est; quia Iosias hunc immediate genuit, & si non intelligatur ille nominari, ergo omittitur, non igitur sunt generationes quatuordecim. Deinde dicitur dicuntur esse ille Iechonias, cuius fratres genuit Iosias. At Ioaçimus fratres habuit, non Iechonias posterior. Fratum vero mentio sit, quia plures regnunt. De

fratribus ita 1. Paralip. 3. 14. Filii autem Iosie fuerunt. Primogenitus Iochanan; ita hic vocatur יְהוֹחָנָן, at in libris Regum יְהוֹחָנָן Iehoachaz, septuaginta Iochaz. prius nomen priuati, alterum regis esse arbitrantur. Alter filius est Ioaçim, Tertius Sedecias, ille prius dictus est Matthania, מַתְתָּנָיָהוּ Matthaniahu. Quartus Sellum: de cu[m] us regno postea agetur. Senlus ergo huic loci est: Iosias genuit Ioaçim, qui ante dictus est El-iacim, & fratres eius Iochanan, Sedeciam reges Iuda, & Sellum.

Hoc mecum sentiunt primum illi, qui locum corruptum esse arbitrantur, & legendum pro Iechonia Ioaçim. Deinde qui integrum versum interponunt. Plures ays. Te tio, qui Iechoniam contendunt esse vocatum i. Elores u[er]a pl[us]m, qui nunc vocatur Ioaçim. Soli qui deesse vnam generacionem, & vel Dauidem bis nominando, vel transmigrationem p[ro] o[ste]r vna generatione subtiltuendo mihi us commode Mattheum explicant, ab hac sententia discedunt. Itaque hanc interpretationem communem esse statuo.

§. 3. Si igitur Iechonias est Ioaçim, duorum alterum necessario sequitur, vel ut Iechonias etiam vocatur Ioaçim, vel mundum sit Scriptoris; legendumque Ioaçim pro Iechonia. Vtraque sententia vti consentanea ratione suos habet auctores. Qui Iechoniam Ioaçim vnam v[er]acum Ioaçimum arbitrantur, vtrunt testi- catus Ie- monio 3. Esdr. 1. 34. Et afflentes, qui erant ex gente le- mas.

Vnde di-
choniam. 4. Reg. 24. 8. יְהוֹחָנָן 70. Ioaçim. Syrus textus
vocat eum אַיָּזְרָקִים apud Ezechielem 1. 2. יְהוֹצֵא Iohahin. quod vaide conuenit cum Ioaçim, nam quod h[ab]et proponit, id frequens apud Græcos est, tenuema pro aspirata usurpare, easque inter se literas mutare. Facile autem Ioaçim Graci vocant Ioaçin, quia insolens apud eos est, nomina in μ desinere frequens in γ. Apud Ierem. 22. 28. dicitur בְּנֵי Choniah. omisla prima syllaba, vbi Chaldaeus appellat eū בְּנֵי Koniah, ut sonus non differat a sono β αινis litteræ. Apud Ezechielem etiam nota pro Ioaçin esse apud 70. positum Ioaçim, quod est nomen patris, non filii, & quidem sine varietate letionum. Ioaçin igitur Choniah, vel Chaldaice Coniah dicitur transpositione literarum. Videmus igitur fieri porrisse, ut nomina illa apud Chaldaeos, Græcos, Latinos & eorum consuetudine apud Iudeos p[ro]p[ter]e ling[ua] parum cognates confunderentur. Scholastici Græci ita existimat. Ioaçim נְזֵר וְתַּזְבִּין יְהוֹצֵא, וְאַיָּזְרָקִים נְזֵר וְתַּזְבִּין. Ioaçim vocat Ioaçim filium Iosie, qui & Iechonias dicitur. Hac in sententia sunt Ambros. lib. 3. in Lucam. Augustini lib. 2. de consil. iuri Enarr. c. 4. Epiphanius lib. 1. de fæcia Epicu. hæc. 8. Euthym. hoc loco. Promptum enim hoc esse, ex iuri mate Chaldaeo & Syro constat, qui filios, & aspirationes Hebæorum tenunt. Vnde in hoc nomine offendit: nam vbi le em as habet Choniah, ibi est Chaldaeo Con-iah, s[ed] Kon-iah, qui feruata proportione pro Ioaçin, etiam diceret, Ioaçin, vel Iotakin.

S. 4. A-

Erratum in §. 4. Aliorum est sententia mendum in tex tum ir-
texus esse reprehēse, & generationem vnam omissem, virtio libra-
tiorum. Ita sensit Epiphanius l. i. hærcf. 8. Kāi μηδεις
phanius, & καὶ τόν αὐτούς οὐκέτω, θυμαζέτω τὸ μάτιον τοῦ ἀπελ-
εσθίου, οὐφέριμος εὐταῖος πεινέλιος τοῖς σπουδαῖοις,
καὶ τούτους ἔνεκα πάλαιτε τὸν αὐτογένεσιν καταλαμ-
ψειν εἴπειστι. οἱ πινες εὐθὺς μετὰ τῆς αἰφελεῖας εὐρύσκο-
νται ἀπόκαρδήσται, κερδίσκρυτε τῷ, ταῦτα δικαῖα δικαῖα,
τοῦ εἰ τῷ εὐαγγέλῳ εἰς αὐτοὺς οὐκίσται, οὐκαντὶ διέρθεται, α-
φανισθεῖται. τεχνῶν δὲ αὐτοῖς μήσαντο. οὐδὲ οὐ ματριώ-
ται γένεσις, δοῦλος δὲ εξεργασμὸς καὶ διάβολος. Φιλοπτόχος
διεκατεσθέσεσ, οἱ δύο αὐτορέθμοισι αὐτοῖς εὐελπο-
τεῖαι, μὴ διατελεῖσθαι αὐτοῖς αὐτοῖς αὐτοῖς. εἶτα δὲ οὐκέτι
τοῦ εὐαγγέλου τοῦ Ιησοῦς οὐκέτι τοῦ εὐαγγέλου τοῦ Ιησοῦς
τοῦ Ιησοῦς, διὰ διεκάτασθαι, ἐπειδὴ οὐκέτι τοῦ εὐαγγέλου τοῦ
Ιησοῦς, οὐκέτι τοῦ εὐαγγέλου τοῦ Ιησοῦς, οὐκέτι τοῦ εὐαγγέλου τοῦ
Ιησοῦς, οὐκέτι τοῦ εὐαγγέλου τοῦ Ιησοῦς. Ετούτοις δέ
de hoc ambigat, immo potius miretur exactam rationem hoc loco
visiter Studiois expeditum, qui Christiana doctrina gratia
sincera exemplaria contingere volunt. Qui sane statim cum
una gene- rata detet utilitate benevoli esse cogentur, vbi lucrati fuerint dictum hoc,
di indocti, quod à quibusdam indoctis rerum Euangelicarum ad ambigu-
tatem, vel ut emendandi gratia, delectum est. Nam cum sanctus
Matthæus trisariam enumeraret generationes, & ab Abram
vñque ad David recenset quatuordecim generationes: duo
priorēs nāmē clari reperiuntur, nullum defectum habentes;
Ad lechoniam enim tempora continent. Verum tertius numerus
non item quatuordecim generationem reperitur, ut iuxta
successiōnēm nōnumū complementū habeat, sed decem & triū.
Nam aliqui lechoniam cum altero lechoniam repe-
riente, numerum duplicatum esse putauerunt. Non
erat autem duplicatio, sed numerus clarius. Ex nomine
enīm partis filii nominatus fuit lechonias lechonias.
Itaque detracit, elegiā studi o, uno nomine,
ex ignorātia huc delati def. Quos fecerunt pro-
positum argumentum, iuxta numeri quatuordecim
nōnumū promissionem, & multi experimentum ha-
bitum corruerunt. Ea sententia est Maldonatus,
Nicolaus Serarius in 4. Reg. 24.

Epiphanius ergo Ioacim, d. tamen lechoniam, vel
potius lechoniam arbitratur; atque ita legendum cencet:
Iosias autem genuit lechoniam, vel lechoniam & fratres
eius, &c. lechonias autem genuit lechoniam. Si apulensis
exemplar habuit, in quo scriptum inuenit, Robertus
St. Phan. ita excludit, hunc in modum. Iosias δὲ ἐχόν-
το τὸν λακεῖον, τὸν ἐγκληματικὸν λεζούλιον, καὶ ἀδελφὸς
αὐτοῦ. Quæ correc̄tio catenū admittenda est, ut tam
& ipsa corrigatur. Nempe Iosias δὲ ἐχόντος τὸν λακεῖον,
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. B. za hanc lectionem primum
approbat postea ab ea recessit, quod videret, com-
mune in lectionem antiquorem; sed, eī respondet Epiphanius, qui fatetur correc̄tiora exemplaria habere
duplicem pro vna generationem. Causam erroris esse
dubitō, quod nomina patris, & filii Graci & La-
tinī, aque adeo Syri confuderint, inde ne dicetur,
lechonias genuit lechoniam, pars illa omissa est. Com-
mentarius Hieronymi ita monet. Sciamus lechoniam
priorē, ipsam esse, quem & Ioacim: secundum autem filium:
non patrem. Quorum priorē per K. & M. sequens per Ch. &
N. scribitur, quod scriptorū virtus, & longitudine temporum
apud Graecos, Latinosque consuēsum est.

§. 5. Quidam nullum omnino putant erratum, &
Ioacim vocari etiam lechoniam; putant enim cum
dicunt; Iosias autem genuit lechoniam, esse Ioacim;
cum deinde subiungitur lechonias genuit Salathiel,

non esse hunc Ioacim, sed filium eius, atque eodem
nomine duos significati, non autem cura suis Eu-
angelistæ, vt diceret; lechonias autem genuit lechon-
iam, vel ob eiusdem nominis repetitionem, vel quod
de captiuitate Babylonica interposuerat. Neque enim
facile fieri potuisse, vt Ioacim, qui annos fere quin-
quaginta ante captiuitatem Babyloniam natus est, in
captiuitate generaret Salathielem. Vincentius Re-
gius, hac verba; Iosias autem genuit lechoniam & fra-
tres eius: sic interpretatur, vt nomine lechonias intel-
ligat Iosachaz, seu lochanan primogenitum, inter eius
fratres autem erat etiam Ioacim pater lechonias iu-
nioris, de quo non curat dicere: Ioacim genuit le-
choniam. Verum manet eadem difficultas, cur pro-
fessus si quatuordecim generationes enumerare, v-
nam hoc modo inuoluerit, vt præterisse viuis sit.
Quanquam igitur reddi ratio possit, cur ita fecerit. Textus ex
Cum tamen & veteres libri, & magni auctores di- Epiphanius
cant eum non fecisse, illis potius contentiendum esse & veteri-
bus libris corri-
gendas.

Q V A E S T I O II.

An Iosias genuerit filios in transmigratione
Babylonis?

§. 1. Iosias mortuus est, annos octo, ante Ioacim cap-
ptum, vnde decim ante lechoniam abductum, vi-
ginti duobus ante Sedeciam viatum, urbemque vasta-
tam. At Ioacim sub mortem patris viginti quinque an-
norum erat, iam ergo diu ante captiuitatem natus erat. In h. e questione G. ac difficultatem non habent; omnes miti-
est enim apud eos Ιωακήμονες, sub ipsam migrationem. In Syro tamen est Αστράλλας Bigluta, in transmi-
gratione, vbi is qui transposuit literas Syriacas, & mu-
tauit Hebreis, in fine Η pro Η collocauit. Nihilominus ita hæc accipienda sunt, vt Δ. & In designato compo-
nus quod iamiam instabat, & quo clades illa paraba-
tur, pugnat bus inter se potentissimis regibus, Aegy-
ptio, & Babylonio. Propter peccata Manasse Deus voluit
aufferre Iudam, quamuis enim ille pœnitentiam egredit,
manebant tamen homines improbi, & idololatriæ, per
quos videmus etiam Iosias vir sanctissimi filios sedu-
ctos, vt omnes, etiam initio regnandi scelerati fuerint.
Non enim a regno scelerarū, sed ab impiis aulicis pater-
næ domus didicerunt. Monet noster Maldonatus ma-
gistratus vertere, qui Babylonium exilium interpretantur, hoc loco
non enim in exilio nati sunt, sed in instanti migratione, vocanda
seu μετωκότες, quam Beza Romano more transporta-
tionem dicere maluit: quod tameū nimis angustum
est, & proprie illis, qui in insulam deportabantur, con-
venit. Transmigratio propria huic loco est, seu è do-
mo cessio, quæ ab iniuris fieri, & à violentibus fieri po-
test, itaque non magis improprium est, quam μετωκό-
τες, & Αστράλλα hebreum, & Syrum quod est libris Syria-
cis. Cum vero Matthæus ait; lechoniam post ex-
ilium, (vt noui) vel transmigrationem, genuisse Salathielis,
intelligendum est, post migrationem durante exilio. Zorobabel enim filius Salathielis egressus
est. Salathiel Babylone mortuus videtur.

Q V A E S T I O III.

An omnes filii Iosiae regnarint?

§. 1. Omnes fratres Ioacimi regnasse videntur; id-
eo enim videtur eorum mentionem Mat-
thæus facere: quod in ceteris non facit. Verum o-
mnes, vt improbi, degeneresque, ita in regno quoque
probribus & calamitosus fuerunt.

De qua-

De quarto Iosia filio, qui Sallum dicitur, ambiguum esset, nisi Ieremias cap. 22. 11. eum regem vocaret, sed quia alii eum esse putauit Iosachaz, res in obscuritate manet, alio loco, hoc est, in Isaia definienda.

VERVS 12.

*Et post transmigrationem Babylonis
Iechonias genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel.*

QVÆSTIO I.

An Iechonias genuerit Salathielem, hic Zorobabel est?

Ridicula
Hebraicæ
zantium
mitatio.

§. 1. **M**ira est, sed peruersa nouatorum diligentia & nangynia in Hebraeorum nominum in suetis asperitatibus exprimendis; ne patum scilicet docti videantur; perpetuo in ore habent, Schealthiel, Zerubabel, Iechoniah, Hoschiah, quorum genuinam tamen pronunciat onus ciuitatis & elegantiæ Hebraicæ ignaros latere necesse est. Quod si vere, ut vocari optant, Euangelici essent, Christi & Apostolorum auctoritatem, non modo in Græco sermone vbiique firmam, sed in Syra etiam lingua mitigantem vetera, sequerentur. Matthæus vocavit in Syro; Schekatil, Zorubabel, Iouchanio, Iouschio, in Græco; Σαλαθιηλ, Ζερούμπελ, Ιωσήλ, Ιεχωνίας. Quid opus est, libros Græcos, & Latinos contra Christi, & Apostolorum consuetudinem Hebraizare? Quanquam ego eos potius βαρεταζεν nimio Hebraismi studio non dubito. Cum enim vocales, diphthongi, consonantesque variis sibilo; sonoque effenterant, atque omnia etiam in ipso Israele dialektis disseminerentur tribus, quam quælo illi sectantur, quia Christi & Apostolorum consuetudine deflexerunt? Quis mihi probabit se ad veteris lingua normam, non ad sui cerebri figura velle mundum reformatum? At bene cum Ecclesia ageretur, si de hisce dunatax querelæ personarent. Scripturas ipsas nouandi, & reformandi studio deformant, abolentque. Verum ad huius loci difficultates explicandas accingamur.

Iechonias
filios habuit.

§. 2. Tres omnino quæstiones proponuntur. An Iechonias filium habuerit? An Zorobabel filius sit, annepos Salathielis? Quomodo Salathielis pater, & Zorobabelis filius ait, raput Matthæum, alter a pad Lucam nominentur?

Quoniam filos habuerit Iechonias dubitare non possumus. Cum i. Paral. 3. 17. recenseantur in hunc modum. Filii Iechonie fuerunt; Asir, Salathiel, Melchiram, Phadai, Sennefer, & Jeremia, Sama, & Nabadia. Octo igitur filii Iechonie numerantur, veri & naturales, non adoptivi, aut legales. Liber enim Paralipomenon veras genealogias recenset. In Hebreo, & 70. est.

Tisi lezovis doris, οὐαδὴν τὸν αὐρά, &c.

Filius Iechonie Asir, Salathiel filius eius.

Nec obstat Ieremias propheta c. 12. 28. Vbi vocatur et filius, & contritum. & v. 30. Hec dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperebit. Nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solum David, & potestatem habeat ultra in India.

Sed non solum reges. Dura illa quidecum, & vera prophætia, non tamen Iechonie negat ullam fore potestatem, sed tantum filios reges, qui sedent super solum David. Ea scilicet dignitate, quia ipse, & mores eius fuerant. Filios habuisse ostendit ver. 28. Quare abutti sunt, ipse, & semen eius, & projecti sunt interram, quam ignorauerunt? Semen eius proiecti non potuit, nisi semen haberet. Sterilis

ergo fuit, γέννησις quod Gen. 15. 2. noster vertit: absque liberis, non vt Abraham, sed quod ex summa fortuna regum, in servitatem recidissent liberi ciuii, vt melius videretur.

ἀγαπῶν ἀγαποῦ Στολθεῖσι.

Sine nuptiis, sine prole mori. Hoc 70. interpretes vt indicant, teste Hieronymo ἀναγέννησιν verterunt, quod non sit auctus liberis, sed eos ad seruendum genuerit. Hodie nis in exemplaribus legimus εὐαγγελιον, abdicatum, quasi publico præconio in eam fortè damnatum; idcirco enim scribere propheta iubetur, vt quasi publicis actibus inferatur. Symmachus autem vertit καὶ νόμοτελον οὐκέτι vacuum, abalienatum. Quia nec ipse in potestate sua, nec liberi erant, Filii enim eius domino magis, quam parentibus nasciebantur.

§. 3. Non modo multi censem, Salathielem esse aum, non patrem Zorobabelis, & hic quoque generationem vnam omitti, sed quidam eti. in itextum i. Paral. 3. 17. inuerterunt, vt dicere hoc scriptura videretur. In hebreo ita habetur. *Filius Iechonie, Asir, Salathiel filius eius, & Melchiram, & Pedai;* quod xrum indicat octo filios Iechonie. Jun. & Tremell. vertunt. *Filius Iechonie viñcti, Salathiel filius eius.* Huius autem Melchiram, &c. Ut scilicet, Melchiram, & alii sint filii Salathielis, non in Iechonie. Quod falsum est. Nam primo nusquam scribitur pro viñcto רְאֵל, sed רְאֵל אֶלְעָזֶר, quod argumentum contra probatores punctorum *Filios Ievalidum* est. Deinde contextus ille orationis, *Salathiel filius eius, & Melchiram, &c.* indicat δοῦλον τοῦ qui tributum petendit esse, filius eius. Nullo autem modo hæc Salathiel, verba substituenda; Huius autem. Tertio, cæræ versiones hebreæ consentiant, adeo vt Vatablus non modo רְאֵל aliis, non interpretetur viñctum, sed cum putet vnicum Iechonie filium, patrem Salathielis. Denique cum nulla causa sit, cur hoc loco dicamus generationem intermissam à Matthæo, non video cur eo torqueare veterem scripturam eponunt. Multo minus subaudiendi sunt ista: vi sic efframus, & Melchiram, &c. Videlicet sunt filii Salathiel. Confirmat hanc sententiam, quod neque Iudei, neque Porphyrius, cum in omnia versuissime inquirerent, de omissione aliqua generatione hac loco obsecerunt, cum tam mullum laborandum Christianis fuisse, in reddenda omissionis causa, qualis nulla appetat, vt in Ochozia, Ioa, Amazia.

§. 4. Vtuntur ratiōne argumento in speciem valido, sed quod resistenti infirmum est. Nam Salathiel Salathiel est pater Phadaïa, is Zorobabelis, igitur Salathiel a patre, non patet. Ita enim textus demonstrat. *Filius Ie-pater Zorobabelis fuerunt; Asir, Salathiel filius eius, & Melchiram, Phadai, Sennefer, & Iecemias, Sama, & Nabadia.* De Phadaia orti sunt Zorobabel, & Semei. Seu vt est in Hebreo, filii Phadaia. Phadaia igitur Euangelista omisit. Causam reddit Franciscus Lucas, quod Phadaia obscurus fuerit, quæ causa si legitima est, omnes qui apud Matthæum leuantur, quique apud Lucam post Nathanael collocantur, omitendi essent. Sane non video cur Phadaia in mecriari Ducus pater propter obscuritatem omitti debet, cum muli ignoti nominentur.

Duo mihi in hac spuratione occurunt notarū digna. Primum est. Si Salathielem aum Zorobabelis esse ita vnam, Porphyrium, & Manichæos omnia maiore cū probabilitate regerere posse, quæ de tribus regibus omisisti dicta sunt. Alterum est. Iudeos non tantum hoc loco nihil contra Euangelistam mouere posse; verame ratiōne argumentum, quo contum trium regum omissionem vniū fiant, sua in hunc locū explicatione perdere. Autem Salathielem esse aum Zorobabelis, patrem Phadaïa. Eorum tententiam si probamus, recte & tres reges, & Phadaiam omittit ab Euangeliis dice-

Dicimus: Exemplo enim prophetatum, & Scripturae sacræ visitato id probari potest. Nam Zorobabel vocari solet filius Salathiel in scriptura, non Phadaïæ, nisi in Paralipomenis. Sic i. Eldra 3. 2. & vers. 8. & 2. Eld. 7. 7. & 3. Eld. 5. 48. & 6. 2. Agg. 1. 1. & 12. Quemadmodum igitur, Eldras, & Aggæus Zorobabelem filium Salathielis dixerunt, omisso Phadaia, nihil veritatem quasdam gentiumque cauillationes, ita eodem iure facere illorum exemplo Matthæus potuit, non hic modò, sed etiam in superiori regum genealogia: Cur enim Matthæus dicat Zorobabelem filium Phadaia, & non potius Salathielis cum prophetis aliis?

Salathiel est pater Zorobabelis ad proprietatem locutionum seruandam, atque ad veteris testamenti loca citata melius intelligenda, dicendum est: Salathiel est patrem *ἀπέραντον*, non autem Zorobabelis. Itaque dicendum est, Salathiel & Phadaiam fratres esse, filios Iechonia. At vero alterum Zorobabelem qui est Phadaia filius, alium esse ab hoc nostro, qui est filius Salathielis: duo enim fratres filios suos Zorobabes nominarunt eadem ex causa. Sane nostri Zorobabelis filius est Abiud: sed apud autorem *Ἄγιον Πάτερνον Μεσούλλαν & Ανανίαν*, & Salomith soror eorum, nullus Abiud; nam si & Abiud quispiam esset, cur omisso filio, fœminam nominaret? Cum ergo noster Zorobabel filium habuerit, qui illius filius non fuit, non esse eisdem certum mihi videtur. Nam quod quidam aiunt, Mesullam alio nomine dictum Abiud, id qua facilitate dicitur, eadem negatur. Deinde magna ratione evertitur: cur enim Matthæus alio nomine ignoto vitut, omisso illo, quod in scriptura erat, quodque ad fidem faciendum erat idoneum? Occurrunt tamen, & querunt vbi sit progenies Zorobabelis, si illa non sit, que in i. Par. 3. Respondeo nisquam in veteri testamento. Nec id nouum; Nathani posteriori nulli recensentur, multorumque aliorum: & ne longe exempla petantur; Fratrum Salathielis progenies non recentetur, nisi tantum Phadaia, cum ceteris igitur sex etiam Salathielis familia omisla est.

Hic & in Paralipomenis dicitur, & Salathiel est pater Zorobabelis, qui est filius Neri, quem qui Iechonia esse aiunt, & non animaduertunt: Magnam se inferre Luca obscinitatem, qui nomine incognito regis vtratur, cum alias propriis, & in scriptura notis vtratur, quando alios nominat, qui ante Dauidem fuerunt. Deinde cum planum sit inter Salathielum, qui in Luca, & Dauidem plures esse progenitores, quam inter nostrum & Dauidem: vt superius demonstrauit.

VERSUS 16.

Jacob autem genuit Ioseph.

QVÆSTIO I.

Cur ad Iosephum non ad Mariam Christi genealogia deducta sit?

Iosephus natus est de patre Christi pater Clodio sibi. In ea deductione Matthæus & Lucas omnino conueniunt, vterque in Iosephum non Mariam stirgem contulit. Qua ex re orta est quæstio. Cur id factum? quid enim ad Iosephum Christus? Nec enim ille pater eius, cur non modo Iosephi progeniem nominavit, sed etiam Mariæ omisit? Cur per falsum patrem potius, quam veram matrem ad Dauidem genuit? Varia hac iuste & dicuntur, & refelluntur.

tur. Celsus apud Orig. I. 2. Iulianus apud Cyrilum Alexand. Faustus apud Augustinum hoc loco insultant Christianis.

Hieronymus responderet, non esse morem ut sœminorum in scriptura genealogia ponatur: quod quidem verum est; sed tamen in re singulari penitus, tantæ matris videtur ponenda genealogia, cum enim ex sola matre natus sit, & matre virgine, non potest Christi genealogia cognosci nisi materna originis manifestatio, itaque non nisi per Mariam ad Dauidem pertinet. Alia responsio est plus imorum, noto Iosephigenie, de Maria quoque familia constare. Fuisse enim Christi genitricem, id est heredem, atque ex lege intra familiam nubere debuisse. Verum Num. 36. vbi quæstio tum apud deciditur, à Mose constitutur vt de tribu ne transeant, Iudeos denubant, cui volunt, sed sue tribus hominibus. Maldonatus, scribit, aliquis, non ad solas tribus, sed etiam familias restrinxit, quia eadem est causa non mutandarum possessionum; verum plena de illo iure disputatio ad librum Numerorum pertinet:

§. 2. Non potest esse dubium hæc omnia Euangelio error, listis notissima sunt. Nam duo disertissime assertunt, nec sicut in Christum Iosephi filium non esse, Mariam antequam Euangelio conuenienter in utero habuisse. Iosephum putatum sit esse patrem, Christum de Spiritu sancto conceptum. Deinde vterque non Mariæ sed Iosephi originem ad Dauidem usque deducit. Nec consideratè ab interpretibus dicitur, id est scriptum, vt de virginis pudicitia nulla nasceretur calumnia: Nam satis expresse affirmant Euangelistæ Iosephum patrem non esse: non ergo voluerunt id dissimulatum. Nec timendum erat de fama virginis, vt in principio, quando natus est: tum enim importunum erat de partu virginis diuulgare mysterium; nam Euangelistæ post resurrectionem adulta iam Ecclesia scriperunt, cum apud fideles omnes de Christi diuinitate, & humanæ naturæ ineffabili nativitate constaret. Ne igitur Euangelistas, arque adeo totam illam Ecclesiam summa stoliditatis accusamus, necessario dicere cogimur: Eos voluisse, cum Iosephi genealogiam recenserent, et fam Christi domini genus ad Dauidem reducere. Hoc enim necessarium fuisse supra ostendi. Cum autem id aliter fieri non potuerit, quam si Mariæ etiam agnata esset, & ipsa filia Dauid, necessario etiam dicendum est, illam agnatam fuisse. Idque ideo omnibus Christifidelibus omnis, qui in Iudea habitabant, cum fratres & cognati simul essent, ita Luc. 2. 44. Queruntur, eum inter cognatos & notos, & Matth. 12. 47. fratres Christiani sunt foris. Et Iean. 7. 3. & Matth. 13. 55. Nonne, aiunt, hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: & sorores eius, omnes nonne apud nos sunt? Testificissimum itaque erat; Mariam esse, vt & totam illam progeniem, quæ Nazarethi domicilium collocauit, filiam Dauid. Nec Euangelistæ historiâ suâ id probare conati sunt, sed testari, vt posteri crederent. Porro illos fallere voluisse tot in familia illa viuentibus, tabulas, & documenta generis habentibus, nemo sanus crederet. Multo minus falli potuerunt, cum inter eos viuerent, qui cognati Christi Domini fuerunt.

De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

QVÆSTIO II.

An de Maria natus Christus?

§. 1. O Raculum hisce verbis expressum, summam continet, & medullam Novi Testamenti: Iesum,

Nat^o Chri- Iesum, q*uod* i vocatur Christus ex semine David. Non eodem
fus est sum- tamen modo à fideib*us*, & percuti*bus* accipi solet.
ma testa- Sunt qui negant Christum ex Maria natum, alii ex vir-
menti vete- gine natum non conced*ant*.

Non fuisse de Maria natum Iesum docebat Mar-
cion, ut est in Tertu lano aduersus Marcionem, & id-
eo hunc locum peruertebat, vt idem ostendit l. de car-
ne Christi, c. 20. Qualis est autem tortuofitas vestra, vt
ipsam Ex syllabam propositionis officio adscriptam auserre qua-
ratis: & alia magis vit*us*, que in hac specie, non inuenitur pe-
nes fan*tas* scripturas. Per virginem dicitur natum, non ex vir-
gine, & in vultu non ex vultu. Huncigitur locum demu-
Christum tabant: idem queritur l. aduersus Valentini. c. 27. Chri-
dicebat per suam aiunt in prepositionum questionibus positum. id est, per
Mariam nō virginem, non ex virginem editum; quia delatus in virginem,
ex ean*ar*u*m*, transmutorio potius, quam generatorio more processerit, per
ipsam, non ex ipsa, non matrem eam, sed viam passus. Similis
corum error apud Iren. l. 3. c. 18. confutatur. meminit
Augustinus de heret. Epiphan. heresi 31. Damascenus,
Theodoreetus, ali. Cum hisce Ecclesia damnauit her-
reticos recentiores, vt S. Wenzelkeldium, de quo Sta-
phyl l. de concordia discipulorum Lutheri, Andream
Musculum, apud eundem, Anabaptistas Monas-
terios. Quo sum enim in progenie narranda tam o-
testantur Euangelista? totiesque Davidis vocaret
Christum ex Maria natum. cuncte sententiam apostoli, ex semine David se-
cundum carnem? Recepit Tertullianus monet, negauit ex
concubitu, non negauit ex carne. Imo confirmauit ex carne,
quia non proinde negauit ex carne, sicut negauit ex con-
cubitu. Cur vero in veterum descendit, potuit enim fieri me-
lius extra veterum, si nihil in vetero accept*it*? Maneat igit*ur*
immutus ille locus contra veteres, nouosque facta-
rios, neue prepositionem Per pro De*v*e, vel Ex substi-
tuant. Cum sit in Graeco οὐ, & in Syro ﴿ ﴾ ex.

Porro noui apud Caluinum l. 2. institution. c. 13.
Nou*i* Mar- §. 3. Christum idecirco negabant ex semine David,
cionis ne- quod dicenter mulieris semen ad generationem non
gant Chri- coalescere, quod cum sit contra omnia elementa na-
stum ex se- turae, que feminas deinceps nequam facit, ad Phy-
mene Da- phicos, & medicos remitto. Malo Augustini usurpare
uid. testimonium, in Psalm. 131. Poterat, inquit, dicere ex
fructu femoris, quare ex fructu ventris voluit dicere? Et illud
Propheta quidem si diceret, verum diceret: sed significavit ducere vo-
David insi- luit ex fructu ventris, quia de feminina natu*est* Christus, quo
naturatio- vir non accept*it*. Sic Iren. l. 3. c. 27. monetur, non de
ne matris fructu lumborum aut renum dixisse, atque ita Ebioni-
at David*em* eas refutat. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem
pertinere promisit, quod erat proprium virginis prae*gn*ant*is*, & non de
Christum, fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est pro-
prium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem fa-
cientis. Circumscriptis enim genitalia viri in pronissione Scrip-
tura: imo nec commenioratur, quoniam non es voluntate viri, qui nascitur. ita ex Psalmo 131. II. Irenaeus,
quia dictum est, בְּטֻבָּה בְּטֻבָּה, ventris tui, de conce-
pta virginis inter pretatur. Sic Deut. 28. 4. Aliud tam-
en verbum est 2. Reg. 7. 12. vbi David*em* promissio fit,
egredietur de vetero tuo, ad vet*er*um, de in-
terioribus tuis.

QVÆSTIO III.

An natus de virginе Christus?

Monstrum veteribus habitum, partus vir-
ginis. **S. 1.** PETVLANTUR gentes Christianorum, vt di-
cebant, si nuptiæ tamen i*er*serunt, quod eorum religio requiret, vt credentes virginem p*er*perisse. Quos contra multi patram scriperunt, plures signis & virtutibus probarunt; Virginis fili*u*le Christum. Rulimus eos Tufo*rum* ingio*u*nter exigit, multoq*ue* mirabiliora apud eos credunt demonstrat. Minerau*m* de cerebro lont*is*, Bacchum defemore, Venetum de spu-

ma maris, Castore & Pollucem ex ouo. Myrmidones superflui ex formicis, homines post calaclysum ex lapidibus mirabiliter factos, aliaque fabulosa quidem, sed illis tamen credita, aut sane in deorum laudibus usurpara, addit apes, religio, & phoenicem sine semine nasci. Lactant. l. 4. cap. 12. quædam animalia vento concipere, Basil. orat. 19. de prouidentia, vultures sine compare edere suos foetus, adiungunt alii tot animalium species calore & humore gigni. Cyrus Hicrosolymitanus non diversa Iudei*is* opposit*it*, vt frondentem virginem Aarons, steriles generantes, Euam de latere Adam*em* factam, vndas de petra profluentes, aliaque, vt & Augustinus serm. 14, de nativitate domini.

§. 2. Cum gentibus, & Iudei*is* senserunt Apostoli-
corum temporum heretic*is*. Initium Ebion dedit. Ter*tu* Heretici
de velandis virg. c. 6. Misit Deus filium suum, fa-
ctum ex muliere, quam ritique virginem fuisse confit*at*, eti*am* gentium
Ebion resistitat*is*. Verum de præscriptionib*is*. Carpocrat*is* discep*l*l*u*s,
tribuitur tam nefanda heres*is*, Cerinthum putat ex
hoc, & Ebionem sumpsisse. Veruntamen alii Cerin-
tho Carpocrat*em* postponunt, Philathrius, Iren. l. 1.
c. 26. Epiph. Aug. Damasc. Euseb. l. 4. c. 7. Hos multi
martyrum tempore secuti sunt, sed magno furore, qui
regia potentia armabatur, Copronymus, atq*ue* illi qui-
dem Christum ex Iosepho natum docuerunt, huius
sentientiae depravatione abusi. Post secutus est Helui-
dius homo rusticus, & primis vix literis imbutus,
qui Christum quidem ex virgine conceptum & natum,
sed postea ex eadem matre filios alios genitos ac-
seruit. De quo Augustinus heret. 83, Gennad. in Cata-
log. Verum de illo in sequentibus agendum est, longius autem prolapsum esse ostendam. nulla enim ha-
res*is* in prima blasphemia sistit. Iouianus conce-
ptum dominum illa*em* virginitate matris, natum vero soulinianum
virginitate soluta*em*. Multos ille su*os* in sancta*is* se testa-
tur. Iacobus Gualterius in anno 100, verit. 2.

§. 3. Non debent illa mouere Ca*tholicum* quem-
pian. Accurta enim huius loci expositi*on* sanctissima
virginis, & purissimæ matris integritatem non infici-
bitur, sed asseret. Cum enim spiritus sanctus Christi
in generatione, alios ab aliis natos recensu*it*, cum
ad Iosephum est ventum, non continuauit id, quod
iam in aliis quadrages dixerat, Ioseph autem genuit Iesum,
qui vocatus est Christus; sed textum orationis immutauit, & dixit. Virum Marie, de qua natus est Iesu, qui
vocatus est Christus. Cur igit*ur* Iosephum solum suo ho-
nore, & prærogativa priuauit; si ille non minus pater
erat Christi domini; quam Abrahamus Isaac, David
Salomonis? Quod si matrem etiam Messias nomina-
re voluit, cur non fecit eo modo, quo de Thamat, Ra-
hab, Ruth, Betsabe*em*? Iosepho igit*ur* Christus non
adscribitur, quod tamen faciendum erat, si Iosephi fi-
lius esset, quia genealogia ex mascula successione de-
scribitur, atque ad Dauidem Abrahimumque deduci-
tur, sed ordinem immutauit, quia sine patre, ex ma-
tri conceptus & natus est. Ex virgine, inquam, sive
de virgine; neque enim audiendi sunt, qui minutum
magis & subtiliter, quam vere ista distinguunt*in* levi-
bus rebus, aut non necessariis verbolis, in necessariis
muti, vel alter*is*. Quos vere quondam Erasmus, &
Valla taxarunt. Hanc deuina esse Euangelista men-
tem, histrio circumstantia indicat. Matri*u* in vetero
habuisse, antiquam conuinent, Iosephum de illa occulta di-
miseru*m* c. milium agitasse memorat. Hac vix iusta
dubitatio, iud*ic*umque fact*is* indicat, virginitate illi-
bata generationem Christi contigisse. Frustra deinde
angelus Spiritu*rum* sancto hoc opus atr*ib*ueret, si ex se
prolem illam vel natam, vel nasci potu*it* Iosephas
conscius erat.

VER.

VERVS 18.

Cum esset desponsata mater Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero habens de Spiritu sancto.

QVÆSTIO I.

An desponsata tantum, an matrimonio iuncta fuerit Iosepho B. Maria?

§. 1. IN Graeco textu est, μηνεύειον γό τὸς μῆνες
ταῖς Μαρτίου, desponsata enim matre eius Maria. Qui sponsalia duntaxat, non matrimonium arbitramur esse, Graeco verbo vntunt; μηνεύειον quidem est ambire nuptias, & ambiri à proco, ac deinde μηνεύειον desponsatus, desponsata. Sed tamen signat & eam, qua ante ambita, in vxorem ducita est. Il. 5. Et Theoc. Idyl. 18.

Μηνεύειον ἐλέγειν ὁ νεώνες οὐτέ οὐδέ τοις.

Qui desponsam duxerat Helenam iunior filius Atrei.

Sane Luke 2. 5. μεμνεύειον dicitur, quæ iam vxor erat. Hebreum טְאַתָּא Aras, despondere significat. Hoc loco tamen est in Syro בְּנֵי בְּנִיר, quod non modo desponsatum, sed traditum, emptam significat. Quod in sponsatum & coniugatum conuenit, sed potius tamen coniugatum. Lætissimo pro vxore sponsa dicitur, nec tamen regnatur, cum omnis vxor sponsa, seu desponsata sit. Hoc facte constat in scripturis facies, spiritalem Ecclesiam, & fidelium animarum cum Christo coniunctionem, sponsationem, & desponsationem vocari, quamvis matrimonium allegoricum sit, quod Christi coniugio tanquam typo designatur. Nam reterea in eo matrimonio, est non modo promissio induisa amorum, & vincul, sed purissima, fœcundissimaque per gratiam consummatio; & multæ prolixi celo educanda regeneratio. Sponas autem vxores vocari monet comm. Hieron. & Hieronymus plenus docet libro contra Heuidum. Verum itaque certum matrimonium fuisse antequam B. Virgo conceperisset de Spiritu sancto, Hieronymus existimat; Augustinus de nuptiis, & concupiscentia c. 11. & l. 13. contra Faustum c. 8. Chrys. hom. 4. in Matth. Ambros. l. 2. in Lucam, aliquique interpres at sola fuisse sponsalia purat. O. gen. hom. i. Basil. Epiph. hæref. 78. Nazianzen. de nat. uitatiæ Salvatoris, Cyrillus categ. 10. Bernardus, & multi hoc tempore. Scæcius noster nomine spōnsalium putat intelligi matrem nonum ratum, hoc est, confitendum, vereque mutuo consensi firmatum, etiam in unis ædibus communorium, absque vsu tamē matrimonii. Verum hanc in re mihi nequaquam ambiguum videtur; Mariam virginem non modo in matrimonio fuisse, sed etiam in domum, potest estemque mariti velisse. Primo enim constat spōnsalium nomine matrimonium int̄ illigi. Nec dubium est esse coniugium, id quod Osee 2. 19. legimus: Et spōnsabo te mihi in sempiternum, & spōnsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & miserationibus, & spōnsabo te mihi in fide. Eterna desponsatio, verum; sed spiritale matrimonium indicat: cuius sunt typi fidelium matrimonia. Itaque hoc matrimonium est eterna desponsatio, & desponsatio est matrimonium, fons æternum, perpetuo iustitia & fidei vinculo firmatum, vt nunquam sponsa dicatur; res tua rabiabit. Conſule S. Hier. in verba ista explicationem. Confirmat hoc causa propter quam, filium de desponsa nisi sci Deus voluit. Noluit enim Deus quemquam de matris pudore dabitare. Ut vero fama integræ seruaretur virginis, non satis erat desponsatio, opus erat vero matrimonio, & cohabitatione, grauius

erat desponsatam, quam liberam, incerto patre prægnantem videri. Eo igitur tempore, quo illam angelus salutatum venit, cum Iosepho maito habitabat, gnis erat auditu vero incarnationis Dominica oraculo, & Elizabethæ conceptu, mox in montana Iudeæ progressa matrimonio est, ibique menses tres exegit, rediens deinde animaduersa est à Iosepho in utero habens, quod satis indubitate, eam iam ante cum eo habitasse, & publice in matrimonio viri conuenisse. Quod enim Iosephus notarat, id sane alias feminas cognatas, quibuscum versabatur latere nequaquam potuerit, vterus scilicet tumens. Minimum igitur intemperantia notam subiicit, quæ scilicet nupiarum sollempniū benedictionem, celebritatēque voluptatis auditate anticipat.

§. 2. Causa cur ex vxore desponsata nasci Christum voluerit Deus, à Patribus, à D. Thoma, à nostro Barradio, Salmetone, aliis adferuntur. Inter multas illa S. Ignatii, vt partus eius celavetur diabolo, multorum interpretationes patitur. Quid enim? an nescire dæmones potuerunt, vrginem nulli vñquam viri iunctam fuisse? Nonne omnium rerum naturalium suspectiores focium in utero sine virili semine formatum, omnina clausa, atque inuolata videruntur? nonne Elizabetham audiuerit, cum matrem domini sui, eam appellaret? cum Baptista in utero exultaret? cum Maria dicteret, fecit mihi magna qui potens est? Hinc factum ut multi sancti martyris rationem irriferint.

Sit tamen intelligere sanctorum dicta, quam carpere quomodo remallent, forte veritatem facilius inuenirent. Potuit partus lafane patrus ille latere diabolus, Deo vel cogitatio tuit diabolus eius alio vertente, vel ad cognitionem non conludente. Neque enim omnia semper dæmones cogitant, & crebro vis tormentorum ita intellectum occupat, vel alia quæ incommoda illis accidunt, vt ad pacata cogitationem possint adiungere, ita vt nullus ex illis sit aliquando, qui aliqua facta singularia Dei cognoscat. Cum ergo conceptionem factam esse agnoscerent, nullus erat, qui modum facta meminisset. Ne multa ique ad hoc miraculo opus erat, sed vt dixit alii ordinatamente, vt certo temporis spacio, ex miseriis spiriti Quidam Deibus nullus quicquam de rebus ad sanctissimam virginem opera operi perirentibus intellectu complectetur. Non mnes launt esse virginem, & solum virginis satignum in factum coaluisse, nec tamen certi quicquam de Christo statuere habebant: cum enim maritum & vxorem ternerent, non satis accurate distinguere potuerunt. Facile fuit igitur in signis his errare, quemadmodum in aliis Messie argumentis: Quam enim admiranda Clarissima in Christi nativitate gesta sunt, quæ illum promissum signa natiuitatem à Deo Messiam comprobant? vt locus, tempus, annus, gelorum cantio, pastorum aduentus, magotum adorationis, puerorum occisio, & tamen eum tentat iam inchoaturum prædicationem dæmon, vt explore, an mones. Dei filius sit, an non. At vero si in matrimonio non fuisset, nullus dubitasset, conceptum partumque virginis esse. Non enim vel apud ipsos licet peccatosus suspicio fornicationis esse poterat: ideo quod sciens, nullò illam vñquam peccato, vel prava cogitatione, innocens B. virginis motiva violatissima: viderent etiam maiorem eam puritatem, deuotionem, omniumque virtutum generem pollenter, magna à Deo gratia donari, nec admisi tamen sceleris villa signa, vel penitentiae indicia. Quæ erant indubitate innocentie argumenta.

QVÆSTIO II.

An id quod ait Euangelista: Antequam conuenirent, induxit eos postea conuenisse?

§. 1. Hoc ex loco Heuidius perpetiam sanctæ Dei Helvidiæ genitricis virginis tem impugnat. Eum S. norum error Hieronymus refutavit. Secundum tamen ille dux tecum,

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

rum, qui Heluidiani appellantur sunt; iudemque videntur, quos S. Epiphanius Antiditomaritas appellant. *Prima eius (Heluidii) propositio fuit. Matthaeus loquitur: Christi autem generatio sic erat; cum esset despontata mater eius Maria Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est, in utero habens. Ecce, inquit, habes deponitam, non commendatam vestris; & vtique non ob aliud deponitam, nisi quandoque nuptiarum, neque enim de non conuenturis Euangeliſta dixisset: Priusquam conuenirent: quia nemo de non prorsus dicit, antequam prandere. Deinde ab angelo uxorem appellatam, & coniunctam.*

No est turpe opificium manibus paruuli finguntur in ventribus; vt merito erubescere Dei formam debemus, Mariam nupsisse post partum? Quod si hoc illis turpe sit hominem videtur, superest vt non credant etiam Deum per genitalia virginis natum, turpius est enim iuxta eos, Deum per virginis pudenda genitalium, quam virginem suo viro nupsisse post partum.

Tange si liber & alias natura contumelias, nouem mensibus vterum in sole centem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describat infans, regimne membranarum solito convolvitu. Ingerantur dura praesepia, vagitus parvuli, oītus sua diei circumcisio, tempus purgationis, vt probetur immundus. Non erubescimus, non silentis. Quanto sunt humiliora, que pro me passus est: tanto plus illi debeo. Et cum omnia replicauerit, crucenbil consumeliosus preferes, quam proficiemus, & credimus, & in qua de hostibus triumphamus. Sed vt huc, que scripta sunt, non negamus, ita ea quia non sunt scripta, renimus. Nam Deum esse de virgine credimus, quia legimus: Mariam nupsisse post partum, non credimus, quia non legimus.

*Apareat verum esse, quod Hieronymus monet; Hæresiis Heluidiana ex reuera exempla plura ostendunt, crebro sic expognitione nendum sive latinas voces, priusquam, sive lingua hebraicam בָּרְךָ אֶת־יְהוָה ita sane Isaiae 66.7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit masculum. Parturiret dolore parvientum premi. Non autem significat fore, vt in posterum parturiret, nulla enim parturit, postquam peperit. Est igitur similitus locutio, ac si diceret quispiam: Caius antequam domum Cai deduceretur, inuitata & in utero habens, certe non sequitur postea ducatur & esse: sed causa repudii ostenditur. Nemo enim dubitat, quin Caius mox obnunciaturus sit; conditione tuâ non viar. Plena sunt his locutionibus omnia monumenta. Nero Asdrubalem cecidit, antequam copias suas cum fratre coniungeret, nec postea tamen coniunxit. Ita & apud Tullium l. 3. de oratore. O fallacem hominum spem, fragilisque fortunam, & inanis nostras contentiones; que in medio stracio sepe franguntur, & corrumpunt. & ante in ipso cursu obruumur, quam portum confidere reportuerunt. Non timuit Orator, ne quis obicietur, poster conspectum esse porrumb ab iis, qui in medio cursu perierunt. Eodem plane modo vsi sunt huius verbi *Synonymo, PRIVSQVAM.**

Nec obiectum est Maroni, Equos Rhaci postea paula Troie gustasse, cum eos Diomedes auerteret

— Priusquam

Pabula gustassent Troie, Xanthumque bibissent.

Quid ille, qui perpetuam beneficium memoriam apud se residere peroptabat?

Ante leues ergo pascentur in ethere cerui,
Et freta deflue ut nudos in littore pisces,
Quam nostro illius labatur peccore vultus.

An ille post oblitio nem ista futura cogitauit?

Neque idem ille verius est, ne Regnam Carthaginis apud inferos nubentem inducere videretur, cum canereret:

Antequam de illis quas fieri vel solet, vel co-
Sed mihi vel tellus opem prissima debiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentes umbras erebi, noctemque profundam.
Ante pror, quam te violam, aut tua iurare soluam.

Imperita igitur malitia fuit illa heresis, errorum gitata fuit tam, qui nostro tempore gravantur, & perimuntur, & perirent, praembula exstitit. & quant nostri heretici virginitati nuptias, fecit idem Heluidius, eaque causa B. Mariam virginem matrem aliorum filiorum esse afferuit, vt eius exemplum virginis ad thalamum invitaret. In illud nunc imperum facio, inquit Hieronymus, in quo tu virginitatem & nuptias comparando dixeris esse voluisti. Hoc igitur modo haec verba intelligenda sunt, vt & Dei genitricis virginitatem in conceptu, & partu affuant, & eiusdem virginis integritati post partum nihil derogent. Verum de tota questione legatur Hieronymus contra Heluidium, qui hydram illam glorioso spiritus confecit, qui hanc fabi legem dixit.

Coristinus ferro culpan compescere, priusquam

Dira per incutium serpent contagia vulgas.

3. Georg. tum aliquandiu contagio est impedita, sed nostro ex eo, in quod omnia horrenda confluerunt, recruduit. Ut cuique pro exemplo Euangelice locutionis, vere adferre licet, quod in Miloniana Tullius dixit. *Præclarum enim vixero, si quid mihi acciderit, priusquam tantum mali video.*

VERSUS 19.

Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, & nollet eam traducere: volunt occulite dimittere eam.

QUESTIO I.

An Ioseph fuerit iustus?

§. 1. *Quatores magnopere laborant, ne Ioseph vere iustus esse iudicetur. Quidam interpres, inquit Calenus, intelligent, Ioseph, ideo quod iustus esset, voluisse vxori parcere: ita illi iustitia est humanitas, vel moderationis animi ad clementiam propensior. Ipse cum aliis duo haec membra aduersative legit; iustum quidem fuisse Ioseph, sed tamen de fama vxoris sollicitum. Proinde hanc iustitiam in odio, & detestatione sceleris fuisse. Aretius imputatiam sine reali, iustitiam illi tribuit, verum eiusmodi inter scribendum rationes producit, quæ cum vere & in se iustum gratia Dei inhaerente conuincant. Verba eius sunt. Deinde iustus est, iustus enim filii Dei, iustus debuit esse pater putatius, deinde pia virgo iustum mercatur maritum: sed alter iustus est Ioseph, alter Christus. Iustus est ciuiliter Ioseph, ein frommer offrichtiger Widermann / iustus etiam imputatius coram Deo, cum natura esset peccator & ira Dei etiam abnoxius, nisi Ioseph iugratia esset exemplus, denum veram iustitiam aliunde habet: sicut Christus natura iustus ipsa est iustitia, iustos etiam alios facit & a peccato liberat. Ceterum iustitia Iosephi sic utiliter recesserit: primum facit ad historiam iam narrata fidem, non cognovit Ioseph suam iustitiam, iustitia erat nondum perfectio nuptie quicquam ab ea postulare: deinde quia iustus est admonitus ab angelo deinceps quoque ibenter absinet: tertio, fidem habet angelus potius, quam sinistrorum cogitationibus, quod iustitia hos est, prohibitus ciuile erat. Denique iustitium sit, iustiam non vult traducere. Tertio ad Iosephi personam pertinet, quod non vult eam ad eum patrificari, quod alii ad ultimum supplicium, quod ex lege adulterae debebatur, referunt, q. d. potuisse quidem Iosephum eam apud Magistratum accusare, & exposcere ut secundum legem exemplum alii statueretur, quod sane suis summi iuriis, & rigida iustitia, verum id noluisse, maluisse Ioseph in eo parceret, quia iustus erat, vt ne quidem infamia ipsam noscari voluerit: ego arbitror eum in hac fuisse sententia, vt nec penitus, nec infamie, quantum quidem ad ipsum pertinebat, exponeretur.*

§. 2. Nulli dubium esse debet, Iosephum hoc loco

versus

Joseph pro-
prio iustus
vei, proprie, gracia Dei inherente, non sola imputazione absenti iustitiae, aut non-imputatione praesentium peccatorum iustum fuisse. Rationes ex ipso testu evidentes suppeditantur, quas nobis etiam Calvinus, & Aretius expontunt. Ex illius iustitia, quae laudatur, duo insignia opera oruntur. Nempe, vt nolleat eam traducere, *Ex deo uero natus*, & vellet occulte dimittere. Primuni charitas, misericordiaque suadebat, ne coningue, cognatamque, in qua omnia virtutis, nulla vitorum indicia notarunt, publico probro afficeret. Alterum vero exigebat, mariti officium, ne alieni matrimonii subfessor, impudicitiam coniugis fouere, familie ac hereditati Davidicas spuriū infereret. Hæc iusti sunt opera peccatum alicum horrentis, & proprium fugientis. Non posunt hæc conuenire in Calviniā iustitiam: Illa enim cum multo criminum grege, eodem in animo, conscientiaque stabulari auctoritate potest. David in adulterio, & cæde ducis in nocte Beza iudicio iustus erat, retento Spiritu sancto, & non-imputatione crimini: Ea iustitia, non repugnat virtutis; sed tegit: Potuitque Joseph vel suscepit traducere, vel deprehensam, vxoris leno fouere, quod legibus erat veritum, & infame. Imo potuit innocentem legibus subdere, vt lapidaretur; Deuteron. 22. & per omnium ora traducere, hoc est, *Deus* publico iudicio infamare, exempla statuere, quod est *Ex deo uero natus*. ita Numer. 25. 4. Suspende eos Domino *Ex deo uero natus*. Faretur tamen Beza etiam hoc verbum habere locum, cum non à iudice pena infligitur. Ut apud Plutarachum Archilochus scribitur editis parum honestis vesicula se *Ex deo uero natus*, quod & mibi iuueni, inquit, nec dum in Ecclesiā Dei adiutor, euent: quam tamen maculam sponorem dicit, tum factio eluisse.

Iustitia
Calviniā
ad criminā
amica.
§. 3. Hanc in Josepho iustitiam Hieronymus aliisque agnouerunt. Si quis, inquit Hieronymus, fornicariæ coniurgitur, unum corpus efficitur, & in lege preceptum est, non solum reos, sed & consensu criminis obnoxios esse peccati; quomodo Joseph cum crimen in cruce celat iustus esse scribitur? Sententia ergo Hieronymi, si contra Dei legem celelat crimen uxoris, iustus esse non potest; at ex non-imputatione Calviniā iustus esse potest, non modo qui crimen abscondit, sed etiam qui aulus est. Idem Hieronymius contra Heliodorum probat Josephum etiam virginem fuisse; quia iustus fuit, si iustus, ergo fornicator non fuit; ergo iudicauit fornicationem aduersam esse iustitiam: at illa Calviniā iustitiae non repugnat, cum iuxta Bezain in Colloq. Mompelgarteni, David in adulterio, & homicidio iustitiam non perdidit; cum tamen adulterium, & cædes scortatione sint deterioria. De iustitia Josephi etiam ex ipsa re indicari potest, cum enim sic sit magna numinis dignatione electus, segre gatusque ut Dei genitricis custos, & manus esset, Christi pater esse puraretur. Verte iustum illum, non criminis tam esse, non sola in imputatione iustum esse oportet. Cum præsertim & virgo coniux, & filius Dei velut familiae capituli essent subdit.

Joseph fides
in super-
naturali.
§. 5. Non erat illa iustitia duntaxat probitas ciuitatis, qua angelo creditit, ut putat Aretius. Nam cum illa morali, & ciuitati virtute, infidelitas, aliaque flagitia possint confundere. Deinde cum angelo potius, quam *Ex deo uero natus* cogitationibus creditit, dicenti, conceptum Christi de Spiritu sancto esse, non id ciuitatis fidei, sed cœlestis fuit. *Bona* dicitur virgo mater, que creditit, non dubium, quin beatus etiam vir eius qui creditit. Auctores non nulli ut Soare zlus pag. 3. Tom. 2. quæst. 19. disput. 7. non in probable arbitratu, Josephum etiam apostolis sanctiorum fuisse. Verum comparationem illam incertam nec assertere, nec negare velim. Alicrum sententia, qui Josephum concitum inca-

nationis, humilitate & reuerentia tanti mysterii refusse arbitrantur, nec vera, nec admodum pia videtur, nec enim vxorem deserere, nec Messiam quem ex suo genero nasciturum credebat, fugere debuit.

VERVS 20.

Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

QUESTIO I.

Quomodo Christus de Spiritu sancto sit?

§. 1. Hæretici ad suam perniciem, erroresque hæc Quid esse de veritate detorserunt, SS. Patres religionis veritatem ex illis probarunt. Sententia perficua est: *Spiritu sancto*: *Quod in ea natum est, eo vivens*, hoc est, *conceptum formatumque, & viuens, non ab alio viro, vt tu suspiraris, sed a Spiritu sancto diuinitus factum est*. Ille celesti prius gratia, atque admirabili modo Messia corpus adaptavit, qua operatione coniugis tuæ corpus virginitatemque faciebat, ornauit, inuolabilenque fecit.

§. 2. Marcionites abutebantur vobis illis. Et aucti Marcionita in ea, non ex ea, ut corpus Christo spiritale, &phantasmum tribuerent. Quibus Terullianus respondit, Christi corvs supra citauit. Non enim ideo non ex ea, quia in ea, *pus ex Mater*, in matre enim, & ex matre filius nascitur, Lucas Euānia, gelista alia præpositione *suis*, *ex eis* φύσιον; non in ea modo, verum etiam ex ea natum ostendit. Neque igitur cum hæreticorum agnoscimus Christum, qui in imagine, ut dicitur, fuit, & non in veritate; Nihil enim verum fuit eorum, quæ gesit, si ipse phantasma, non veritas fuit. Neque cum cognoscimus, qui nihil nostri corporis gesit, dum nihil ex Maria accepit; nobis enim non venit, si in nostra substantia visus non est. Hic enim qui noster est redemptor, ex semine David ortum habet, ut testantur Scripturae.

§. 3. Fuit patrum temporibus impia, & petulantē *Spiritus* proterva hæresis multorum, ut videtur gentilium, vel *sancius* non qui ex illis conuerit ad pristinas fides, sedierunt. *Dicitur* est dicendus cebant Christi patrem esse Spiritum sanctum, de suo Christi patrum deorum adulteris res sacras profane iudicantes, ter. Testis est Tertull. apol. c. 2. Huius igitur gratia discipulae arbitri & magister, illuminatorque atque deductio generis humani filii Dei annuntiabatur, non quidem ita genitus ut erubescat in filii nomine, aut de Patri semine; non de sorori inchoato, nec de stupro filie, aut coniugio aliena Deum patrem passus est squamatum, aut cornutum, aut plumatum a matorem, aut in auro conuersum Danaidum. Iouis ista sunt, & Gentes sunt numina vestra. Ceterum Dei filius nullam de impudicitia habet fabula affectus matrem, etiam quam videtur habere, non nuperat: sed prius mulabante substantiam edisserat, ita nativitatibus qualitas intelligetur. Christi na-

De facie igitur gentium amaritudo illa exorta, et tuitatem, iam postea Ecclesiā vexauit. Contro eum namque errorem Hieronymus in exposit. fidei Cathol. disputationat. Non sicut quidam sceleratissimi Spiritum sanctum dicimus esse pro semine, sed potentia, & virtute creatoris dicimus esse operatum. Sic Augustinus serm. 91. de temp. In Enchiridio autem c. 38. & Ep. 191. docet non esse Christi patrem Spiritum sanctum. Et Enchirid. c. 40. *Natus est Christus de Spiritu sancto, non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius*. Causa etiam additur: *Non enim in eadem specie conceptus est*. Quod Chrysostom. 2. in symb. Apost. Rup. Christus non est operibus Spiritus sancti. D. Thomas 3. p. q. 32. a. 3. est filius aliquis notatunt. Neque hoc ex loco aliud confici Spiritus sanctus potest. Postum est namque ex pro. 20. Ex pro A. 21. quia non vel Ab; quemadmodum Rom. 11. ex corde merita. Ex in eadem ipso omnia. Quocreat nonnulli vertere maluerunt, specie. a Spiritu sancto; quam camio em superbius me esse non dubito, cum causam efficientem, non prese generaliter verba designit, praesertim Syra dictio *Yā Men,* quia *Yā Men* est angelus.

Adami Conzen in Ewang. Tom. I.

B 2 Neque

Nasci com-
mūr ver-
bu

Neque obstat verbum *κενός* natum: illud enim dicitur de rebus quocumque modo ortu habentibus; ut etiā quae hoc loco in textu Syro est, *γένηται*; nam *τοῦ* apud Hebreos non modo de generatione propria, in qua pater, & mater; sed de omni productione, procreatione, omniumque efficientia usurpat. Sic Deut. 32. 18. *Γενετὸν τὸν κενόν τοι εἴπει τοῖς πατέρεσσι*, Deum qui te genuit dereliquisti. Magnum igitur hac de re auctorem audiamus. Et Ioseph cum velle eam dimittere suspicatus adulterum quam sciebat non de se grauidam, tale responsum ab angelo accepit: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est: id est quod tu esse de alio viro suspicaris, de Spiritu sancto est.* Nunquid tamen ideo dicturi sumus patrem hominū Christi pasti esse Spiritum sanctum, vt Deus Pater verbum genuerit, Spiter non est ritus sanctus hominem, ex qua verae substantia Christus v-Spiritus nus esset, & Dei Patri filius secundum verbum, & Spiritus sanctus, ne sancti filius secundum hominem: quod quasi cum Spiritu duos Patres sancti tanquam pater eius de matre virginē genuisset? quae dicamus. hoc dicere audebit? Nec opus est ostendere disputando quantum alii sequantur absurdā, cum hoc ipsam ita sit absurdum, vt nulla fideles aures id valeant sustinere. Proinde sicur confitemur; Dominus noster Iesu Christus, qui de Deo homo autem natus est de Spiritu sancto, ex Maria virginē vtrāque substantia diuinā scilicet & humanā, filius est unicus Dei Patris omnipotentis, de quo procedit Spiritus sanctus. An quia fecit eum? quoniam Dominus noster Iesu Christus in quantum Deus est, omnia per ipsum facta sunt: in quantum autem homo est, & ipse factus est, sicut apostolus dicit: *Factus est ex semine David secundum carnem.* Sed cum illa creaturam quam virgo concepit & parerit, quamvis ad solam passionem Filii pertinentem, tota Trinitas fecerit; neque enim separabilia sunt opera Trinitatis, cui in ea facienda solus Spiritus sanctus nominatus est? An & quando unus trium in aliquo opere nominatur, vniuersa operari Trinitas intelligitur? Ita vero est, & exemplis doceri potest.

Sue igitur ex Spiritu sancto tanquam Patre proprius dicto, sue ex eo velut semine natus dicatur Christus, impie de sanctissima naturitate iudicatur. S. Chrysostomus merito semper in eos inquietus est, qui ita curiosa temeritate rimantur, de quibus Evangelista nihil dixerunt. Porro ex nascendi verbo nihil efficitur, id ad alia etiam pertinet.

Nascere, praeque diem veniens age Lucifer alium.

Incarnationis attributa §. 4. Cum vero incarnationis economia, & dei- ficea carnis esformatio, opus sit toti sanctissimæ, & in- est Spiritui dividua Trinitati commune; Spiritui sancto tamen sancto, quia attributum, quia ille vivificat, sanctificat, renovat, hoc ille sancti- vero opus omnium operum Dei sacraissimum fuit; omnis enim ab eo sanctitas, salus, vita, regeneratione.

Monet etiam D. Thomas p. 3, q. 32. a. 1. Opus conceptionis quidem commune esse toti Trinitati, secundum tamen diuersum modum, attributi singulis personis; nam Patri attribui auctoritatem respectu personae filii, qui per ensmodi conceptionem sibi assumpit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio, sed Spiritui sancto attributus formatio corporis, quod assumitur a filio. Spiritus sanctus respectu corporis Christi habet respectum efficiens; ad diuinitatem vero respectum consubstantialitatis.

Incarnationis ostendit. §. 5. S. Athanasius solide constanterque hoc ex à spiritu sa- co, Spiritus sancti Divinitatem contraria attos alle- ruit, disput. quam coram Proculo iudice habuit. Cum enim multis auctoritatis demonstrasset Spiritum sanctum creatorum; ac proinde Deum esse, ita inferit. Tantum enim potestatis, vel creationis Spiritus sanctus ostenditur, vt ipso cooperante corpus Domini Iesu Christi, qui nobis in sacramento fidei datum est, in vero Virginē formaretur, Evangelista dicente: *Ne timeas Ioseph accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Et item: *Priusquam, inquit, conuenirent, coniuncta est in vero habens de Spiritu sancto, non quod Salvatoris nostri Pater di-*

cendus est Spiritus sanctus, vt duo credantur Patres, sed quod cum Patre & Filio idem Spiritus sanctus cooperatur & unus potestatis est: cum utsdem focus inueniatur.

Firmum est hoc contra Arianos argumentum: cum si spiritus enim filium Dei Iesum Christum negarent creaturam, est creaturā sunt reliqua creaturae, & primum, longoq[ue] inter- 72. Christu[m] dignior em ceteris creaturis locum tribuerent: erit aliqua non poterant tamen dicere de Spiritu sancto, hoc creaturā est, creaturā esse. Spiritus sanctus enim superueniens, superior & Christi carnam efformans, eo quod fecit, inferior consensi non debet. Nos vero qui in Domini nostri conceptū humanam naturam iunctam in create hypostatū vere & substantialiter esse credimus, firmissime non tantum credimus, sed ratione cogimur, ne opus hoc creaturā esse dicamus.

§. 6. Denique breuissima verba nobis Deus, & hominem exhibent. Homo est; quia natus in virgine: Deus; quia ex Spiritu sancto. Ita nos maiores nostri doctierunt. Qui legunt ergo hominis filium hominem Christum Iesum, legant hunc eundem & Deum & Dei filium nuncupatum. Nam quonodo qua homo, ex Abraham, sic est etiam Deus. qua Deus ante ipsum Abram. Et quonodo qua homo filius David, ita Dominus David quia Deus nuncupatus est. Et quonodo qua homo sub lege factus est, ita qua Deus Sabbathi Dominus expressus est. Et quonodo qua homo sententiā patitur, sic omne qua Deus de viua & mortuū iudicium habere reperiatur. Et quonodo post mundū qua homo nascitur, sic ante mundum qua Deus fuisse perhibetur. Et quonodo ex semine David qua homo genitus est. Sic ita per ipsum qua Deus mundus dicitur institutus. Et quonodo qua homo post multos, sic qua Deus ante omnes. Et quonodo ceteris qua homo inferior, sic omnibus qua Deus maior. Et quonodo in celum qua homo ascendit, sic inde qua Deus ante descendit. Et quonodo ad patrem qua homo radit, sic obediens patri qua filius inde descenfurus est. Ita si mediocritates in illo adprobant humanam fragilitatem, maiestates in illo admirant diuinam potentiam. Periculum est enim, cum vtrunque legis, non virumq[ue] sed alterum credidisse. Ex quo quoniam vtrung[ue] in Christo legitur, vtrung[ue] credatur: vi fides ita demum vera fit, si & perfecta fuerit. Nam si ex dubibus altero in fide cessantes, vnum & quidem id quod est minus, ad credendum fuerit assumptum, perturbata regula veritatis, remitterit ista non salutem contulerit, sed in vicem salutis, dacta fidei periculum mortis grande conflauerit.

VERVS 21.

Et vocabis nomen eius Iesum; ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

QVÆSTIO I.

Cur vocatus Iesus?

§. 1. M agnum omnino in nominis impositione mysterium esse Spiritus testatur: matri enim Nomēnūk & Ioseph illud prædictū, angelis etiam reuelatum tū ante esse antequam in utero conciperetur Lucas asseuerat; Prædictum hoc loco causa redditur. *Quia saluum faciet populu[m] suu[m]* mysterio. Primo ergo nomen reuelatum est angelis, deinde plenum est. Mariæ matri, tandem Iosepho, qui munus nutritor s, cum nomine & auctoritate parentis erat habitus. Fuere alii quoq[ue] illo nomine donati, in primis autem I. sue filius Nun minister Mosis, is Hebreis γεννηθειν vocatur, Seprusinta semper vertunt l. 8. & Vno tamen Iesu dili- loco, nempe i. Par. 7. 27. fine ultima scribitur γεννηθειν, qui lo & apud 70. in ps. Post capitulatatem vocatur ille, & a sua. Ihi, γεννηθειν, Esdræ 2. 2. & 7. 7. & 8. 17. quonodo etiam in Novo Testamento scribitur. Imo Numer. 13. 17. vocatur γεννηθειν, ex quo manifestum est, varie apud Hebreos pronunciatum esse, & scriptum; nec dubito etiam ubi eiusdem literis scriptum inueniatur, diuerso tamen sonu, sibiloque lectum: vt mihi nō sit à Gracis al. o

aliо sono efferri, & vbique per **W**, sive **S.** lene, non per **V**, sive Sch. asperum: videmus enim ita leniter locutos Ephrathaeos, Iudicum 12. 6. adeoque assuefactos, ut pro **שִׁבְלָה** Schibbó/eth, dicentes **שִׁבְלָה** Sibboleth, eosdem dixisse Iesu, & Iesua, seu Ichosua, & Iosua, non Iesu Ichosha, & probatam ex Corinthon.

Ephrata cur alia dislectio ysi? ait enim, וְאֵין לִבָּךְ non dirigebat, seu valebat loqui sic. Vnde hoc scilicet: quia in Ægypto educati lenius pronuntiare didicerant. Ante aduentum enim Iacob nati erant, ut Heb. æ lingua ipsiis vernacula-

Nouatores delitare nesciamus; qui tum se maxime
mi antar, cum quantum possunt, dicunt, Ioschyna, le-
hoschyna, Hoscheia: nec tam alius consequuntur,
quam ut nominis Iesu suauitatem pii mentibus in-
cepta noxitate auferant. Etymon nominis Heb. **אֵל** xi-
tum, vt **אֵלָה**, & nostri **ελ** & Salvator. **וֹתְרָה** Ia-
schagh enim, & Ephraim ad alephto **וֹתְרָה** Ia-
schagh, est sal-
uare: in Hiphil **וַתִּתְרַחֲךְ** Hofschagh vel Hofagh, Sal-
uauit, adduit. **וְתִתְרַחֲךְ** vt sit index nomini, ut proprii, ultima litera
ת Syris frequenter omissitur, Latini & Graeci ea
carent, ideo substituunt patriam terminationem eis,
sive us longum. Id quod in plurimis faciunt, dicunt
Hebrei **וֹתְרָה** Zor, Syri **وَر** Thor, Graeci **νέφος**, nos Ty-
rus. Ita quoque Syri frequenter **וֹתְרָה** Ieschu quod in
oblio: nisi nos imitamur. In Syriaco testamento scribi-
tur **וֹתְרָה** Ieschagh, ita vt ua in vnam vocalem co-
alesceant: ita Hebreum tserre.. ad modum Graecae vocalis
η pronunciatur, cum vero iota consonans apud eos
non sit, necessario ex Hebreo **וֹתְרָה** le, fit **וֹתְרָה**. Hoc modo
loquendum & nobis est: quin ita locutus est angelus
Syriace: nisi quod Latinus proptius ad Syri & Hebream
dialectum accedimus, dum per i consonantem efferi-
mus, & diffyslabā dictiōnem facimus. Ita locutus He-
breos constat ex Esdra, non solū enim alios, sed ipsum
etiam Ioseph filium. Num vocat **וֹתְרָה** Ieschu. c. 8. 17.

Gratius ex-
sustinet. Cuiusmodi sunt illud in libro de Iesu Christo, cap. 5. 10.
Gratius verbis similitudinibus nominat potius Cyrius, quam ve-
ram originem attendit Catech. i. o. dum ait: *In Ἰησοῦ χα-
λεπῷ Θεονόμῳ, εἰς τὸν σωτηριῶδεν ιησοῦν ἐκών τὴν
πατρόπολιν.* Vere Iesu nominatur, ex salutifica medicina
habens appellationem. Alioquin etiam ille, Iesum Hebreos
Saluatoris significari, nam paulo post ait. *In Ἰησοῦ
χριστῷ καὶ τοῖς διάνυσσοις, οἵτινες Διός καὶ ζωῆς; Χριστὸς τὸ
καταπέπισμα, Iesu Christus vocatur duplice nomine. Iesu qui-
dem propter salvationem, Christus propter sacerdotium. Ac-
commendant tamen aliquando ad suam ιησοῦν, sanatio-
nem, Grac; venit enim medicus ille ad sanandas gen-
tes, quemadmodum sine Gratiorum nomine intelligebatur.*

QUESTIONNAIRE

An à peccatis saluum fecerit populum suum?

§. 1. **V**emadmodum apud Latinos elegans esset
Q uall teratio, si diceret: *Vocabulorum nomen eius Salua-
torem; quia saluum facit;* & apud Graecos σωτήρα, σώτε-
ρα; ita non est dubium in Hebreos siue Syro angelum
eodem verbo esse vsum. Hebreus ita loqueretur; *voca-
bibus eum ψυχὴν τελοθεῖαν;* קִי לְהוֹשָׁבָחַג וּמִתְּמִימָנָה;
בְּזִיהוּרָה וְבְזִיהוּרָה; vbi nulla est nisi duabus litterarum
et iugulis. Verum Syrus interpres vocum affinitatem ne-
glexit; nam pro ψυχὴν τελοθεῖαν verbo posu**תְּמִימָנָה**
תְּמִימָנָה vniuersificauit; quod eundem sensum habet; nam
qui mortui erant peccato, sibi conuiuisficiuit, ut fru-
ctus vita ferrent.

S. 2. Ecclesiastici tractatores tria salutaria dogmata ex his verbis deducunt.

statis solus est vindicta; agimus vero de illo, qui sua auctoritate id agit; non qui commissarii; Christus vero a prophetis nobis describitur, ut qui supremo domino peccata dimittat, atque hoc opponitur pestiferæ eorum doctrinæ, qui Christi diuinitatem negant.

Altetrum est, Christum vnicum & solum esse liberatorem à peccatis, non illa nostris operibus remitti, non victimarum sanguine expiari, non famo proprietatorum fugari, sed hunc esse quo solo interueniente liberetur. Hoc igitur ex loco blasphemia Faulti Socini heres confutatur, qui patrum memoriam Christi meritum, satisfactionemque inficiatus, cum non nisi descendere, & salutem monstrando liberasse nos impie docuit. Quod si verum est, Patriarchæ & Prophetæ, Apostoli, & sinceri Doctores eodem in gradu sunt Salvatores, quo Christus. Imo quidam altiore, ut qui ploribus annis, & grauissimis labiis populum eruditae sunt, & diros cruciarum ferendo veritatem Dei propagnarunt. Occurrit Socinus: Christo primas deberi, ut qui Christus non primus noui aliquid patefecerit, alios delegerit. At vero id & sola doctrina falsum est, & ad questionis solutionem non sufficit. nō saluat, Moses multa noua pater cit, alique Propheta, & Apostoli Ipeangelus, Zchariae, Elisabethæ, Matie, Iosepho ram faulta nuncians non minus esset, quam Christus ipse Salvator. Non est sufficientem hanc expositionem, contextus ipse edocet. Angelus enim in eo est ut doceat: Christum de Spiritu sancto conceptum, vocandumque Iesum, quod liberatus esset populu, quod infirmum erat, si docendo tantum, monstrandoque pietatem, fiduciarum era. Patriarchæ enim & Prophetæ arque adeo Baptista id muneris habuerunt, & tamen non ex Spiritu sancto, sed de viro, & quidem in peccato sunt nati. Si vero dicamus ostensione salutis nos liberatos, ut ait Socinus, omnia mysteria euenterimus, Iesum Christum, ait, duplaci ratione Salvatorem non Socini Salutem dicere posse, dum adhuc sumus in hoc mundo; Vel quia re uator non ipsa esse fecerit, ut nos salutem viam ingressi sumus. Vel, quia per eum Christus ipsum non steterit, quo minus eam ingressi fuerimus. & ea, quæ nostri causa fecit, nobis salutis viam abunde patefecerint. Hoc est profecto viam salutis euertere: Non enim sola Sola ostensione liberatur à peccatis, nec Deo reconciliatio mors non purgatur. Deinde si liberatur, non sicut si liberatur.

cur, nec opus erat, Deum fiti hominem, aut nasci de necessaria
Spiritu sancto, multo minus ut morte sua nos libera- non fuit.
et. Verum Socinus quidem haec ita prae edisterens,
totum Vetus Testamentum, quod spiritum, elidit.
Cur enim prophete Saluatorum nomine non fuerint decorati,
nirum non esse ait; Illi enim salutis eternae, de qua loquimur,
viam non annunciarunt. Quomodo vero: nemo ergo in
veteri Testamento viam salutis annunciauit? Quo-
modo igitur crediderunt: Quomodo salvi facti sunt?
Nonne creditit Abraham Deo, & reputatum est illi
ad iustitiam? Tertium est. Populum à peccatis suis
liberatum esse. Hoc est enim οὐρανός, hoc indicat Syrus,
cum veritatem Nachiuhi, viuiscauit. Liberari à
morbo dicuntur, non illi, in quorum corporibus, do-
ctor & tabes permanet, sed cum sanitate & virtibus resti-
tatis κακοξεία infirmitasque tollitur, non autem cum Liberati à
ine sensu, aut metu mortis, in stuporem ista vertunt-peccato in
cor. Redemptor est, qui captiuum liberat, vincula dei non ma-
impit, non cui mala finis non sentientem in carcere vent.

etiam, non quia multa sunt non sicut in carcere sunt...
etinet. Quocirca improbe locum illum detorquent,
aretius, Musculus, alii; Quia nos à peccato haec tenuis
beratos esse volunt, non ut illa non sint, sed ut præ-
tentia regantur, ne noceant, ne damnare possint. Pec-
atum esse et quidem in animo, atque adeo in opere, &
erbis, superibam, iram, ebrietatem, libidines, homi-
nia, sed renenum suum perdidisse ne noceant, neue occi-
ant. Hinc Musculus ait, omnia sanctorum esse venialia,
nullum mortale. Quo nihil vel huic senectua, vel Chri- Christus
Saluatoris magis aduersum est, vel moribus nocent, Calunias
Pecatorum enim nos solitudo non liberatur. Gillies redi- tio, pag. 1

Adami Conzen in Euana Tom. I.

Verat à peccato, sed confirmat. mus, quam medicus, qui vicerum fœditatem preciosam facia obtegit. Deinde libertimam peccandilicentiam populo suo, scelerum aduocatus indulget. Nam peccantes non à malis ipsis liberat, sed per omnia criminum genera celeri passu procedentes, à pœna metu, & veneno culpa liberat; vt quanquam enormia facientes, non modo nō damnentur, sed ne iniusti quidem efficiantur. Hoc non est à peccatis liberare, sed prærogativa, impunitatemque peccantibus concedere. Perinde ac si Mito Sosie alii ui nequissimo seruilo, postquam animo suo obsecutus est, impunitatem promittat, & capit demuleat. Qualem Deum illi collunt, qui talem liberatorem agnoscunt?

§. 3. Fruolum est, quod rudiiores sectariorum hoc loco mouere solent. Solus Christus est Salvator, non ergo inuocandi sancti: Sicut & il. liberant, frustra Christus venit.

Christus filius Saluator non excludit Saluatorum admissos. Cui facile ipsorum verbis responderetur; Bullingerus enim hoc loco monet, Apostolos in Abdio dici Salvatores. Alter tamen Christus, alter illi, Christus præcepit salutis, alii administri, & de peccato es. Ita Rom. 11. 14. 1. Cor. 9. 22. 1. T. m. 4. Iacob. 5. 20. ita & Sibrianus l. i. c. 2. de Christo Seuatoro, Christum esse auctorem & causam efficientem, Apostolos præcones. 2. Tim. 1. 9. 1. Cor. 4. 1. 2. Cor. 5. 20. Acto. 10. 24. & 9. 15. Quod si liberare annunciator & docto potest, multo magis præstare id possint illi, qui pro nobis Deum orant, & exoriant, ipsum Salvatorem.

V E R S V S 22. 23.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est à Domino, per Prophetam dicentem.

23. Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

Q V A E S T I O I .

An verba illi angeli sim, an Evangeliste?

Angelo creditur Maria. §. 1. Verba angeli non sunt, verum Euangelista, qui cum rem insolitam narrasset, oraculo Isaiae c. 7. 14. comprobauit. Angelus enim ipsa revelatione certain virginem reddebat, adhibens talia signa veritatis, qualia non possunt esse falsitatis.

Hoc tamen loco Nouatores insurgunt. Nihil sine scriptura dicendum esse; quandoquidem scriptura Matthaus vivatur. Atqui illi ipsi tot videntur in Novo Testamento narrationes, sine veteris citatione; vt si exemplo vtruntur Evangelista. dum esset, potius conficeretur raro scripturas vsuperandas; certe aliud confidere non possunt, quam ut dicant aliquando eas recte adduci, ceterius omitti, & recte, quia diuina id sit auctoritate.

Mihil fortius argumentum contra eos effici videtur, qui scripturas claras, & sine interprete planas esse iacent, quos hic locus abunde refutat.

Nota hæc obiectio optimo fuit. Farceur enim Calvinus hic Iudeos plusquam superbe exultare, quia Christianorum, vel imperiis, vel incuria, hac obiectio præterita, & sepulta fuit. Fallit ille quidem in ora enim, & soluta fuit, non tamensi labore. Interim sane apparet loci difficultas, quo cum Martha a contra Iudeos vitatur, illi ramen è contra i. o. abutantur. Quocirca dicendum est: Non modo vero basia inter Iudeos nota fuile, verum etiam in coru[m] Ecclesia interpretationem de Messia partu è virginie vitatur, alioquin in contumace nisi accusat, & a viris de ceteris diligenter instituta disputatione, non erit efficiari.

Obscurus hic locus est.

Q V A E S T I O II .

Quis historia, & prophetæ nexus apud Iсаiam?

§. 1. R Asin rex Syrie, & Phacee filius Romelias, rex Samariae, in exitium domus Davidicæ conspitarunt. Qua fama Achaz rex Iuda, & populus vehementer consternatus est: Deus vero ad eorum consolationem Iсаiam misit, qui nunc cicerer; bono animo effert; non enim metuendum esse à duabus cardinationum fumantur. Adhuc enim esse annos sexaginta, & regnum Israel ea fata manere. Quia vero Achaz erat obtinatio ad resistendum diuinis oracula animo; Optionem signi cuiuscunque obculit: Petere signum à Domino Deo tuo, in profundum inferni, sive in excelsum supra, Hebraice, קְרַבֵּנִי הָעֲלֹמָה H̄aham k Scheala, profunda petitionem, וְאֶתְבָּזֵבְנָה עֲלֹמָה Ouhan ebch nec minima Lemaghala, vel exalta in excelsum. Quæ ad verbum recte verit Symmachus, οὐδὲν τις ἀδύνατο, γένεσις δέ, επειδὴ τις αὐτὸν πρόσθιτον, λέγει τamen ille ἀπόστολος addito, πρός τις, felicit, Scheula, pro Scheala.

Insignis certe Dei in regem impium beneficentia. Postulare signum iubet sive in celo, sive deorsum, omnia media complexus, vt salutis fidem impio regi ceret. A. haec cum Deibonitatem grato animo amplecti, & signum petere oportet, perfida sua occupatus, noluit; hypocrisi insuper adiunxit, v. 12. Non pettam, inquit, & non tentabo Dominum: Nec hoc, verius, quæderi volebat, in Deum pietate, & reverentia, sed odio, Deum confidiaque faciebat; Timebat enim ne si insigne aliquod miraculum Dominus ederet, populis P. opheputabat.

Recedens à Deo tyranni fit mancipium. in hostem verius est. 2. Par. 28. 20. adduxitque contra eum Theglaphalass regem Assiriæ, qui & affixit eum, & nullo resistente vastauit. Igur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum, & principum, dedit regi Assiriotorum munera, & tamen nihil ei prefuit. Contempto igitur Domino, lignisque repudiatis, creditis se tutum fore, si sele dederet potentiori, ideo Scriptura addit: insuper & tempore angustia sive auxit contemptum in Dominum ipse rex Achaz, immolauit diu Damasci. Hanc illi impietatem, Hypocris & pietatis simulationem Deus probat, v. 13. Audite Deo molo ergo domus David: Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Hebraice מִלְאָלָה, quod est laboriosa, seu arumosa molestia fatigare. Non quod Deus fatigetur, sed vt foeditas hypocritos offendatur, vt Isa. 1. 11. facta sunt mihi molestia, laboravi sustinens. Hinc 70. vertunt μεσχεν δύσκω, Sym. noctis, Aq. μεσχεν. Regligitur dupliciter impio, qui & idola coleret, & Dei tamen aliquem timo rem simularet, propheta hunc in modum loquitur. Propter hoc datum vobis Dominus ipse signum: Ecce virgo concepit, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.

Q V A E S T I O III .

An propter Achaz hypocrisi sit datum signum?

§. 1. Cum ex sola misericordia, filium suum Deus misit in h. in mundum, ne eum villa hominum bona opera, nulla merita impuleret, misericordia solit, tam molesta, & fastidiosa simulationi, tantum beneficium alicibi: & dici: propter hoc dabit, sed propter ea. Nemo ramen nō fac, le occurret hinc obiectio, u consideret, signum Achazo nō dati in prælens, sed

Sed huius nō sed promitti domini Davidis, non propter Achazi imputabatur ob impietatem, sed Dei in fide promissis; constantiam. Quia ergo Achaz Deum contemnit, signa salutis nulla desiderat, Dominus sua beneficia illam tantam malitiam vincet. Quantumvis enim ingratis, non peccatis, non excipientibus mittet Saluatorem. Itaque non indicatur causa incarnationis, sed diuini consilii immobile decretum, propter quod virgo conceperet. Vt explicatum est in Isaia.

QUESTIO IV.

An vere Virgo conceperit? & pepererit?

§. 1. **A** Pad prudenter, immo apud non contumaciam, quæstio locum vix inuenit. Cum enim Spiritus sanctus id assertat, non est cui homo inficietur. Mibi vero ipsa perpendicularia sunt, ne cauillationes Iudaorum speciem veri habeat videantur. Etenim cum signi aliquius iusteris, quodque nouitate, magnitudine, admirabilitate sui, animos etiam obstinatissimos ad veri inuestigationem mouere posset, optionem Deus Achazo dedisset, & ille contempseret; signum tamen promitteret, domui Daud, conceptum, partumq; Virginalis signum magnum, omnium signorum fundamentum. Signum igitur est נָהָרָה, quo vermeil, non vero vitur Propheta, cum sicut Achazum petere, & designum, cum promittit Dominum daturum. Signum est à Domino, signum nostrum, quia admirationis noram apponit: Ecce virgo conceperet. At vero si virgo non concepit, sed mulier, signum non est, sed vulgaris naturæ effeclus. Ita de Christi humana nativitate B. sil. item Epiph. & ante eos Tertull. adulterum ludæos. Sed & virginem, inquit, parerentur a non patiuntur, & tamen credendum est Propheta. & merita, praefixus enim fidem incredibili rei, dicendo, quod signum esset futurum propterea, inquit, dabitur nobis signum. Ecce virgo conceperet in utero & pareret filium. Signum autem à Deo nisi nouitas aliqua monstruosa fuisse, signum non videretur. Denique si quando ad deiiciendos aliquos ab hac diuinæ predicatione, vel convertire singulos simplices quoque gestis, mentiri audet quis non Virginem sed iuenculam conceperam Scriptura continueat. Hinc quoque reminiscimini, quod nihil signi videri possit res quotidiana iuencula scilicet pregnatus & partus.

Prouerbium: cum virgo pareret.
Hebrei, virgo pareret.
cum virgo pareret. **Et** Deinde quod Prouerbio dicebatur, vt dñe mira, & incerdibili Virginem parere, id Spiritus futurum ex omnipotenti ordinatione predixit. Quo etiam eorum prioriter retunditur, qui concedunt Virginem conceperisse, sed conciendo factam esse mulierem. Hoc enim nec miraculum est, & eliditur illa blasphemia, cum dicitur Virgo peperisse. Quæ vero ista est perenitas, quod si hominem loqui audiant, qui dicunt: Virginem peperisse; Mox ita sententiam accipiunt, vt dicte eum iudicent; Inuolata virginitate peperisse: cum ipsis etiam rem quæ fieri nequeat exprimere volentes, dicunt; cum Virgo pepererit; ita se intellegi potest; quid est cur Spiritus sancti verba signum exhibuit proferentis, contra loquendi consuetudinem ita detorquent, vt signum nullum esse videatur? Hebreus textus ita clarus est, vt alio ficti non possit. **Haghalma hara vaioea ben.** **Virgo concepiens & pariens filium.** Que cum praesenti tempore ei dicantur, non admittunt aliam expositionem, quam illa, qua dicitur virgo parens. Recte igitur I. en. l. 3. c. 24. Theodotionem, Aquilam, Iudeos, & Pro felitas reprehendit, quod Virginem negarent: illi enim vi & Symmachus verterunt **reverenda, iuenculam.** Alii contendunt etiam נָהָרָה **Ghalmā**, non integratim, sed etiam scilicet nomen. Quo ipso satis ostendunt, si fateantur virginem esse, de qua hic fit mentio; etiam conceptum, & partum virginis esse intelligentiam.

§. 2. Falso Iudei negant נָהָרָה virginem semper dici, & ni num illis addici nonnulli Christiani. Nego enim עַלְמָה aliter, quam pro virgine in Scripturis accipi, afferitorq; Hieronymo, ea voce non modo virginem, sed etiam cum נָהָרָה virginem ab conditam indicate. Ita in Ita. & aduersi. Iouianum.

Ghalmā Hebrews est latere, celare, absconde re. adolescentis coelebs & priuatus. 1. Reg. 17. 56. & 20. 21. **עַלְמָה** vero adolescentula, non quilibet, sed quod domi parentum diligenti cura affectuatur, ne vel facturam integritat s faciat, vel in suspicione, & dictoria malevolorum incurrit. Summa vero laus verecundiae est, nō videri. Trias sunt vero in hacte nomin. Hebrews, Nagara, Bethula. **Ghalmā.** Primum est נָהָרָה Nagara, Hebrews, νέαντες, iuencula. Quod nomen est ætatis, & quo inter omnes conuenit. Claram est exemplum. Deut. 22. 23. & vi. 28. Iudic. 1. 12. vbi coniungunt illa duo. נָהָרָה בֵּתְולָה Nahara betulah, puella virgo, quo satis ostenditur possit esse Naharam, quæ non sit Bethula. Alterum est נָהָרָה Bethula, virginem hoc significat, idq; non modo eam quæ in ætate puerilis est, s. d. quacunq; sit ætate. Bethulam non semper virginem significari multi arbitrantur, sed falluntur, non modo contentia D. Hier. l. 1. c. 18. aduersi. Bethula Iouianum, sed etiam texu Scripturæ, locis iam citatis, vbi cum Nahara iungitur Bethula, d. q; frusta, si a-gnem signi lucid, quam virginem significat. Lex diuina conceptus jecat, vbi tradit: hoc ipsum confirmat. L. uit. 20. 13. Pontifex summissorum duocubatur virginem, sive ut Hebrews בְּבִתְולִיהָ Bibthuleiach, in virginitasibus suis. Et Deut. 22. 17. & v. 20. Signa virginitatis s. u. virginitatis vocantur Bethulim, vbi 70. ve tunc παρθενία virginitatem, & Deut. 22. 15. παρθενία. Iudic. 11. 37. καὶ συμπατερία παρθενία. Plorabat virginitatem meam. Et Elshez 2. 3. Nahara Bethula vertitur 70. κοράκια ἀφέοντ, puella incorrupta. Quibus ex locis manifestum est, Bethulam virginem proprie significare.

Cut quidam vii docti de muliere vocem interdum accipiant occasionem ex Ezech. 23. 3. & 8. itemq; Iocel. Bethula est. 8. habuerunt. Apud Ezechielem legimus נָהָרָה iam apud נָהָרָה vbi noster verit, vbi fracta sunt mammæ pubes. Ezech. virginatus earum. Alli vertunt, mammæ virginitatum earum. Ago est. pud loelem non est Bethula, sed עַלְמָה super virum pueritarum suarum. Hoc est virum cui primo nupsit. Ex Ezechiele propositum probari potest, frangi enim mammæ virginitatum, est virginitatem eripi, violari, quod verbum strageandi satis indicat; deinde etiam quia Propheta ait id factum in pueris, seu prima pubertate.

Tertium est נָהָרָה, quod à Propheta positum est Ghalmā verbum. Quod simile est ætatis, & puritatis; est enim virgo est. Ghalmā neghra Bethula, puella virgo, non adulta, sed iuencula virgo, vt etiam Rabbi Salomon notauit, nec similes erit hoc loco Ghalmā, sed Haghalmā, illa certa virgo, à D. Hieronim. constituta vocatur. Vere igitur monet Hieron. in hunc locum; Et quantum pugno cum mea memoria, nunquam aliam in muliere nuptia legis, sed in ea quæ virgo est, & non solam virgo, sed virgo iuvenis etatis, & in anni adolescentia. Mihi verb. Hieronymi l. 1. c. 18. aduersi. Iouianum apponere vifum est. Loqua tur I. saus, inquit, loquatur Esau, spes vestra fidei q; mysterium. Ecce virgo in utero conceperet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel. Scio Ind. eos opponere solere, in Hebrews verbum נָהָרָה, non virginem fuisse, sed adolescentulam. Et revera virgo propter Beihula appellatur adolescentula auem vel puer. Ita, non Halma dicitur, sed Nahara. Quid est genitum quod Ghalmā significat Halma. Ab conditam virginem, id est, non virginem, sed eam Nahara, virgi. Et quia non omnis conditam virginem abscondita est, nec ab hominum fortuito separata est, cōspectu. Denique & Rebeccam Genesi ob nimia cattus.

„tatem, & Ecclesiæ typum, quem in suâ virginitate sibi gnabat, halma scribitur, non Bethula: sicut manifestum esse poterit ex sermonibus pueri Abraham, quos loquitur in Mesopotamia, & dicit: Domine Deus Dominus mei Abraham. Situ dirigis viam meam, per quam ego ingredior, ecce dum stetero super fontem aquæ, virgo quæ egredietur, vt hauriat aquam, & dixi ad eam: Da mihi paululum aquæ vt bibam de hydria tua, & responderit tu bibe, & camelistis hauriam. Hæc erit vxor, quam præparauit Dominus filio Domini mei. In eo enim loco, in quo ait: Virgo, quæ egredietur, vt hauriat aquam, in Hebreo scriptum est halma, id est, virgo secreta, & nimirum patrem cum diligenter custodita. Aut certe ostendant mihi, vbi hoc verbo appellantur & nuptæ, & impératiā coram, fitēbor.

S. 3. Iudæi dum omnia perquirunt, locum inuenienti sibi visi sunt, vbi Ghalma vel Alma de corrupta datur. Proverb. 30.19. Via virti in adolescentula: quod de virginē intelligi posse pernegant.

**Prouerb. 30.19 ex-
pli-
ca-
ti-
on-**

Verumtamen quod eo loco habetur **בָּלְמָה**, quidam vertunt: *In adolescentia*. Quod si tamen alter sensus tenetur; non erit intelligendum de adolescentula corrupta, ne sit parum verecunda dictio, neue falsa. Nam reuera non erit via viri in adolescentula hoc significatum sicut via aquæ in celo. Nec tamen etiam, si ista obscenius exponatur, ideo **בָּלְמָה** virgine non significabit. Dicí enim debet, esse viam viri in adolescentula, hoc est virgine, sed frangenti, vt Ez. chiel loquitur, *mammæ virginitatum eius*. De viro agitur amatore, & venereo aliquo nepote, virginem depereunte Salomon loquitur, cuius omnino via ignoratur, dum in amoris rotâ torqueatur, dum curis, iris, inducis, cæterisq; amantium cruciatis distractitur. Amantes enim esti non insaniunt, sunt tamen stultis non absimiles, & qui leuius ægrotant, ineptis. Amor autem negat tendens via, in virginem absconditam est ardenter, obuiari volupsum fastidiosus.

S. 4. Quidam aliud argumentum ex Chaldaeo textu Libri Rhuth accipiunt, sibi in passim aiunt **עֲלֹמֶתָּה** pro puella accipit, cum de Rhuth loquatur, que nupta fuit. Ita quidam, qui Lexicon Paginini magnis commentariis non temper bonis appelleut.

Verum m̄ hi hoc loco tria occurunt, quæ pro Christiana veritate contra Iudaicas fabulas faciunt. Primo Ghalma nō nos loqui de Scripturæ Hebreæ vñ, & vocis Hebreæ est in Libro significacione apud Hebreos: non de affini vocabulo Rhuth. & Chaldaorum; potuerunt enim in xiore significacione Chaldaea vñ Chaldei. Deinde Chaldea versio recentior est attingit, non que adeo in multis aberrat, non igitur ahenite Scriptoris virginem prout æollo modo prædicatur debet, sed ad Hebream significat. normam dirigere versionem Interpretationem oportuit, at vero in Hebreo textu toto Libro Rhuth nūquam legitur Ghalma seu Alma. Quoniam si aliquando etiū de Rhuth diceretur, non ideo non significaret virginem. Nam cum Booz c. 2.5. querit; *cum est hec puerum ducit?* Si vteretur voce **אַלְמָתָה**, non ideo de nupta intur, que esse terrogaret; iuuenclam enim ignotam, spicas legentem, merito, & more vulgi virginem diceret. Deniq; nego Rhuth vocari vñquam toto illo Libro **עֲלֹמֶתָּה** Rhuth non Ghulemeta, Thargū enim Ionatha non habet **עֲלֹמֶתָּה** dicitur Al-
ma vel **אַלְמָתָה** Ribba, quod iuuu nculam significat, vt in Hebreo est Naghara. Cauteliger te credas, dum est, nautoribus plus æ quo l' dico, ut fallac genti cedentibus. Fatoribz **גְּלָלֵם**, de iuuenie Boozi dici, qui præter Melioribus, pari quoque modo Ghulemeta, de pueris Boozi, verum & adolescens in illo coilibem fuisse credo, & puerillas innuptas & virgines, cum in Hebreo vocatur N' gharoth, quod etiam est quidem, sed credibilis lane ancillis innuptis vñsum fuisse, vt fere fieri solet. Nemo sane probavit in matri-

monio fuisse. Immotum ergo fixumq; manet, **תְּלִבָּה** Virginem duntaxat significare.

S. 5. Alia nobis obincunt, quæ tamen constitutis hisce facile dissoluuntur. Iesus inquit, non est vocatus Emanuel, **Messias autem vocabitur Emanuel**, nomen ergo non conuenit. Hæc argutia si vim habet, non rectè vel Ezechiel, vel Isaïa filio Prophetiam accommodant Iudei; quoniam cum nemo eorum dictus sit Emanuel, nec alius, cui ille Emanuel, la quæ de Messia dicuntur conueniant. Duobus modis & optimè quidem à nostris responderetur. Primo cū nomen aliquid alicui tribuitur, non esse necesse, vt eo perpetuo vocetur; latiss est naturam, officium, munus, virtutemq; nomine designatam conuenire. Emanuel, vel Emmanuel, vel vt Syrus habet Hamanail, est nobiscum Deus. Quod Christo conuenit, cum verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Secundo consuetudine loquentiū, & Scribentium frequentissime Iesus Christus vocatur Emanuel. Mirum sanè id obiciere Iudeos ausos, cum quotidie illos Ecclesia consuetudo confutaret. Ita respondit Tertullian. I. aduers. Iudeos c. 9.

Perro inquit, iste qui venit neq; sub eiusmodi nomine est dictus, neq; rebuplica functus. At nos e contrario, admonendos eos Quomodo existimauimus, vñ coherentia quoq; huius capituli recognoscant: subiuncta estenim & interpretatio Emmanuel. Nobiscum Deus, vt non solum sonum nominis explices, sed & sensum. Sonus enim Hebraicus, quod est Emmanuel, sue gentis est. Sensus autem eius, quod est Deus Nobiscum, ex interpretatione communis est. Quero ergo an ista vox. Nobiscum Deus, quod est Emmanuel, exinde quo Christus illuxit, agitur in Christo. & puto ex toto non negabū. Nam qui ex Iudaismo credunt Christo, ex quo in eum credunt, Emmanuel cum volent dicere, nobiscum Deum esse significant: atq; ita constat, iam renuisse illum qui predicabantur Emmanuel, quia quod significat Emmanuel, venit, id est, Nobiscum Deus. Respondet eodem modo Hier. in 7. Isa. Quodque sequitur. Et vocabis nomen eius Emmanuel. & L x. & tres rel. quisimiliter transulerunt: pro quo in Mattheo scriptum est, vocabunt, quod in Hebreo non habetur. Ergo iste puer, qui nascetur ex virginie, est domus David, nunc à te appelletur Emmanuel, id est, nobiscum Deus, quia rebus ipsis probabis à duobus inimicis regibus liberata, Deum te habere presentem, & qui posse vocabitur le- Deus presus, id est, Salvator: eo quod vniuersum hominum genus saluans, proprie- turus fit, nunc à te Emmanuel appelletur vocabulo. Verbum tuis **אַלְמָתָה: quod omnes interpretariunt, & vocabili potest in- nueri, & vocabit: quod ipsa scilicet virgo, quæ concipit & pariet, hoc Christum appellatur sit nomine. In multis testimoniorum que Euangelista vel Apostoli de Libris veteribus assumpserunt, curiosus attendendum est, non eos verborum ordinem fecitos esse, sed sensum. Vnde & in presenti loco, pro concipit in vetero: Mattheus posuit in veteri habebit, & pro vocabili, vocabat.**

S. 6. Signi nueniri aiunt alii in eo, quod Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum. Hoc nonnulli ad Christum referunt, alii ad Schear Iaschub filium Isaiae. Vbi quidem dubitare cogimur, cur puerum dicat comedere butyrum & mel. Deinde multo magis, Butyrum quid cibus ille faciat ad reprobandum malum, & eligerendum bonum. Sensus mihi perspicuus ille videtur; vt nomine mellis & butyri, pacifica, & facilis educatione significetur. Deinde vt particula rit, non causaliter accipiat, sed consecutiva. Videbilec melle & butyro, cibis commodis educandum, ad id vsq; tempus, quo possit inter malum, & bonum distinguer. Qui alio detorquent, vel ad Ezechiam, vel filium Isaiae à vero longissime aberant. Id tamen faciunt ludæi, vt est apud Euseb. l. 7. de demoni. Hieron. Epiph. hæres. 30. Nam hoc ipso tempore Ezechias complurium annoq; erat;

A haz

VERVS 25.

Et non cognoscet eam, donec peperit filium suum primogenitum.

QUESTIO I.

An particula Donec ostendat postea cognovisse?

§. 1. **S**Vā interpretatione id euincere conati sunt, Ebionites, Heluidiani, Iouinianus, Eunomius, & generatim omnes Antidicomitata. Perulantissimi, *Heluidius*, *virginitatis inimicus*. me causam malam egit Heluidius, qui apud D. Hieronimū sibi demonstrasse videatur. *Deinde vult*, ait Hieronymus, docere, quod donec fuit vsque ad illud tempus quod prescriptum est, non fuit, velut in praesenti: *& non cognoscet eam, donec peperit filium.* Apparet, inquit, cognitam esse post partum, cuius cognitionem filii tantum differebat generatio. Et ad hoc approbandum congerit exempla ex Scripturis quam plurima, more Andabatarum gladium in tenebris ventilans, & lingue sonum ad confodienda sui tanum corporis membra concutens.

Hoc argumentum ait Hieronymus se Scripture auctoritate frangere. Donec enim sepe definitum, sepe infinitum esse. Neque enim semper indicat, postea *Donec vult* id futurum, quod esse, vel non esse ad certum terminum definitur. Sic Isaiae 46. verl. 5. *Visque ad senectam tur.* ego ipse. & vsque ad canos ego portabo. Nunquid post senectam non ipse? aut post canos non portabit? Sic Lucae 22. *Ego robiscum sum vsque ad consummationem saeculi.* Sic 2. Regum 6. verl. 26. Psalm. 109. Deuteronomi. 39. verl. 6. Psalm. 122. Isaiae 22. verl. 14. *Sed immittitur vobis hec iniurias, donec moriamini.* Sane post mortem non remitterit. Matth. 5. capit. verl. decimo octavo. *Donec transeat calum, & terra, tota vnum, aut vnu apex non praterib[us] à lege donec omnia fiant.* Certe post non praterib[us]. Idem vñus est verbi Graeci εώς, & Hebrei γάτα. Nec calidus vñus loquentium exigit: non enim cum vñque ad redditum iubeo amicum valere, vlo eundem post redditum meum ægrotare. Vnum tantum Graeca dictioνis, εώς ponam exemplum. Matthæi 10. capit. ἐν πολέοντε τοις πόλεσ *Ἐλεγει ἡώς αὐτὸν οὐδὲ γάτην.* Non consummabit omnes ciuitates Israel; donec veniat filius hominis. Sane post eius aduentum non erant consummati.

Causa cur hac locutione Euangelista vtatur, non Euangelista est, vt insinuerit postea cognitam. Sed vt simpliciter Ioseph filium non esse Christum ostendat. Quamuis ē. Christum nim fieri potuerit, vt invenia fuet in utero habens, non esse Ioseph potuit tamquam quispiam suspicari ertorem fuisse, vel sephi suspicionem; ipsam vero ex Iosepho concepisse, & Ioseph Christum Iosephi filium esse, quod fecerunt multi, contendere. Caltinus rem in medio relinqueret videtur. Nobis hoc vnum sufficit, stulte & perperam ex verbis Euangelista colligi quid post Christum natum contigerit? Calvintus Vocatur primogenitus: sed non alia ratione nisi vt sciamus in virginis ex Virgine esse natum: Negatur Ioseph rem cum ea habuisse doctatius Mariæ nec peperit: & hoc quoque ad idem tempus restringitur. quid causa praesecuta secutum sit non indicat. Talem esse Scriptura vñsum sibi uaricator notum est. Et certe nemo vñquam hac dere questionem mouebit nisi curiosus: nemo vero pertinaciter in siflet nisi contentio. Negator suspirator. Omnino non sufficit Ecclesia, quæ Heluidiani, aliosq; damnauit. Nec modò qui peccaverit virginitas in sifler, contentio. si sifler est, sed haereticus.

§. 2. Alto-tius.

*Et Ez-
chier re-
gnat, quo
minus in
eum Pro-
pheta con-
ueniat.*

Achaz regnauit annos 16. Ezechias initio regni sui erat annorum 25. Initio igitur regni paterni annorum 9. At vero haec facta non sunt statim initio regni Achaz, sed tertio bello quod Achaz sustinuit, vt minimū annorum duodecim fuerit Ezechias. Addo vero Ezechiam iam adulterum fuisse, antequam derelinqueretur terra a facie duorum Regum suorum. Quod hunc in modum demonstro. Anno 3. Osee Regis Israei, regnare ceperit Ezechias Rex Iuda, tum erat viginti quinq; annorum 4. Reg. 18. 1. 2. erat igitur 22. annorum, cum Phacee o. cisis est: & annorum 28. cum Salmanafar occupauit Samariam, Itaq; falsum omnino est terram desolatam fuisse antequam puer Ezechias sciret nominare Patrem & matrem.

Eadē ratio est cur p. rrinre non possit ad Isaiae filium Schear-ia-chub, hoc est, reliquum convertere. Id enim filii nomen fuit, vel sane Iaschub solum, ut Schear sit idem, quod relictus, se reliquus. Hic vero non nasciturus, sed natus erat; oc. utrebat enim Regi cum parente, nec de virgine natus, nec ortus eius erat signum.

§. 7. Virginis conceptus, & partus signum non erant, liberationis Achazi, cum post multa secula subsecutus sit: Quomodo igitur rei proximæ signum est res futura?

Responsones facilius fuerit recensere, quam aliquia acquiscere. Alii signum memoratum, non Prognosticon. Alii signum domui David, non Achazi. Alii signum non datum, sed rem ipsam, quæ tamen im- mensa benignitas Dei fecerit signum.

Achazo non est datum signum. Certissime constat Achazo signum datum non esset: nec hanc esse mentem Prophetæ. Signum enim ille respucbat; nec Deo cauam committere voluit, vt clarum est ex ante dictis. Dicendum igitur duos esse hos loco pueros; Primum, natum Virginis, qui primo momento nouit reprobare malum, & eligere bonum. Alterum vero, qui antequam id agere potuerit, incrementa exspectavit etiam. Textus Prophetæ hoc indicat. Et dices ad eum, vide vi fileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum sumigantium istorum in ira suroris Rasin Regis Syrie, & filii Romelie: eo quod consilium inierit contra te Syria in malum, Ephraim & filius Romelie, dicentes, ascendamus ad Iudam, & sustinemus eum, & annullamus eum ad nos, & ponamus Regem in medio eius filium Tabeel. Hac dicit Dominus Deus, non stabit, & non erit istud. Sed caput Syria Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, Et deserit Ephraim esse populu: & caput Ephraim Samaria, & caput Samaria filius Romelie. Sin credideritis, non permanebitis.

Cum enim haec Achaz vana existimat; non sine graui comminatione adiecit Dominus: *Si non credideritis, non permanebitis.* Deinde signum requirere imperauit: quod cum Rex nollet. Prophetauit ille de signo summo, quoque salus omnium continebatur. Id vero ad consolationem eorum, qui exspectabant redemtionem Israëlis: nec enim Achazo signum hoc offerrit.

Tum vero vers. 16. ad institutum reddit, & affirmat, Regem Samariæ, & Regem Syriæ non capturos Ieronimam, quod ille meuebat, sed populos eos in captivitate uiros. *Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris, a facie duorum Regum suorum.*

Mox vero etiam contra domum David vaticinatur. verl. 17. Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum Patri sui dies, qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Iuda, cum Rege Assyriorum.

Mox autem Rasin occisus est ab Rege Assyriorum, & Phacee ab Osee. Ita vt Achaz inimicorum mortes specestat.

Primogenitus est quis vocari primogenitum, fratres igitur habuisse, alioqui quis primus futurum fuisse vniogenitum.

Hieronymus relatio est. Primogenitum etiam dicit qui est vniogenitus; omnem vniogenitum esse primogenitum. Sic enim vocari eum, non modo post quem nati sunt fratres, sed etiam ante quem nullus est natus. Num. 18. 15. tota res definitur. Quicquid pri-

mumerum p. erit evulsa cuncta carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tuisur erit: ita duntaxat, ut pro hominis primogenito preium accipias. Primum genitum autem huius, & omnis non facies redimi. Vocantur ergo primogeniti, כָּל בְּבָנֵי רַבִּים ut primogenita, vel offeruntur, vel redimuntur, non exceptato sequentium ortu. Ita & Christus in templo offeritur, tanquam primogenitus. Quis & in Aegypto occisa sunt omnia primogenita, etiam vniogenita fuerint. Ex quo concludimus hanc etiam oblationem ex Heluidiana imperitia natam esse.

CAPUT II.

Luc. 2. 2. 7.

Mich. 5. a 2.
Ioa. 7. f. 42

Pf. 71. b. 10

Osee 11. a. 2.

Ier. 31. d. 5.

GVM ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, 2. dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudeorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. 3. Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. 4. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscit abatur ab eis, ubi Christus nascetur. 5. At illi dixerunt ei, in Bethlehem Iuda: Sic enim scriptum est per Prophetam. 6. Et tu Bethlehem terra Iuda, nequam minima es in principiis Iuda: ex te enim exierit Dux, qui regat populum meum Israel. 7. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stelle que apparuit eis. 8. & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de pueris: & cum inuenieritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum. 9. Qui cum audirent regem, abiérunt, & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, vibrat puer. 10. Videntes autem stellam gauij sunt gaudio magno valde. 11. Et intrantes domum, inuenierunt puerum, cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thys, & myrram. 12. Et responsu accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. 13. Quicum recesserunt, ecce angelus Domini apparuit in somnis ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Furem enim est enim ut Herodes querat puerum, ad perdendum eum. 14. Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum. 15. & erat ibi usque ad obitum Herodis: ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ex Aegypto vocavi filium meum. 16. Tunc Herodes videntis quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius à bimatu & infra secundum tempus, quod exquisierat a Magis. 17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem. 18. Vox in Rama audit a est, ploratus, & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & roavit consolari, quia non sunt. 19. Defunctorum autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis ioseph in Aegyptum. 20. dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui querabant animam pueri. 21. Qui consurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israel. 22. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudea pro Herode patre suo, timuit illo ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilae. 23. Et veniens habitavit in ciuitate, que vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazarenus vocabitur.

IN CAPUT SECUNDUM

ARGUMENTVM.

Christi infantia domini vilius, foris inclarebit.

Argumentum cap. 2.

Natus Emmanuel, quamvis diuersorio exclusus inter animalia vilis & inglorius saceret, maiestate tamen suam variis indicis effulgere voluit; Angelorum oracula, & cantus audiunt pastores, stella Magos ex Oriente ducit, cubæ vagientis Herodem exterrit, tota Ierosolyma rumore Messianici conturbatur. Rex impius successor mortem intentat, non modo ingenti, sed inaudito scelere infantes trucidat, vix rebus Iudorum Deus corporem excuteret, & fidem nostram firmaret. Magorum aduentum, acta cum Herode, adorationem Domini, abiitum, Herodis elusi furias, fugam in Aegyptum Marthas describit. Sunt quidem hoc loco variae questiones, sed quarum in utramque partem est libera definitio. Ideo paucioribus rem vniuersam comprehendam, paucis, quæ aduersum hæreses & mores faciunt expositis. A principio usque ad Versum 13. legitur in Syra Ecclesia; נָזָרֶת אֲשֶׁר מִצְרַיִם ad vesperam natalitorum.

Hincad Versum 19. Ad marianam cædis infantum. Atque inde eadem die ad oblationem cædis infantum. Hoc est enim קָרְבָּה Korba.

VERSUS